

Schola ludus 21

Prepájanie formálneho vzdelávacieho
systému s neformálnym vzdelávaním

Obsah

Predslov	3
1 Analytická časť	4
1.1 Cieľ a použité metódy	5
1.2 Je neformálne vzdelávanie vhodné pre požadovanú zmenu vzdelávacieho systému?.....	8
1.3 Neformálne vzdelávanie ako nástroj možného zlepšenia kvality	13
1.4 Bariéry spoločensko – politické	20
1.5 Bariéry legislatívno – inštitucionálne.....	28
1.6 Bariéry finančné	34
1.7 Bariéry personálne.....	39
1.8 Diskusia a sumár zistení z analýzy.....	43
2 Súhrn odporúčaní	48
2.1 Najprv je však dôležité porozumieť si	48
2.2 Validita neformálneho vzdelávania.....	52
2.3 Ako zmeniť veci k lepšiemu? Odporúčania pre kľúčových aktérov	55
2.4 Možnosti a formy začleňovania neformálneho vzdelávania do formálneho vzdelávacieho procesu – príklady dobrej praxe	65
2.5 Škola budúcnosti a Učiteľ/ka budúcnosti.....	69
2.6 Kapitola, ktorá by pred pandémiou koronavírusu možno nebola	76
Namiesto záveru.....	80
Základné údaje o projekte	81
Pološtrukturovaný rozhovor - šablóna	82
Fokusové skupiny – šablóna	86
Zoznamy obrázkov a tabuliek	89

Predslov

Jedným zo zámerov projektu Schola Ludus 21 bolo participatívnym prístupom rozvinúť konštruktívnu diskusiu o potrebných zmenách v spôsobe a metódach vzdelávania. Na druhej strane nezaznamenať poznatky a názory tých, ktorých sa problematika týka by bolo prinajmenšom mrhanie potenciálom participatívnych foriem, ktoré sa v demokratickej spoločnosti majú využívať pri formovaní nových alebo redefinícií existujúcich verejných politík.

V tomto projekte bolo mimoriadne dôležité, aby všetky cieľové skupiny boli nejakým spôsobom zahrnuté do spôsobu vypracovania koncepcie, a aby sme pre tých, ktorí majú istý vplyv veci zmeniť

- získali názory a
- navrhli odporúčanie ako ďalej.

Tomu zodpovedá aj formát koncepčného dokumentu. Cieľom projektového tímu totiž nebolo napísať konkrétnu stratégiu vo forme programov, úloh či opatrení. Pre tak širokú tému akou oblasť neformálneho vzdelávania vo vzťahu k formálnemu vzdelávaciemu systému nepochybne je, bol zvolený formát súhrnu príkladov, zásad a odporúčaní, ako meniť kvalitu vo formách a metódach vzdelávania k lepšiemu.

Koncepcia má dve základné časti - analytickú a súhrn odporúčaní. Obe hlavné časti spolu korešpondujú a súvisia. Celá analýza bariér bola spracovaná najmä na základe informácií, ktoré nám reprezentanti cieľových skupín poskytli cez rôzne nástroje a techniky a dopytovania, a tým boli priamo vtiahnutí do príprav odporúčaní, ktoré sú v závere sumarizované.

1 Analytická časť

Svet v 21. storočí je iný. Iná je spoločnosť, iné výzvy prináša jednotlivcovi. Dokážeme dnes v sústave základného a stredného školstva reagovať na všetky zmeny a výzvy, ktoré prináša súčasná doba pre mladú generáciu? Projekt Schola Ludus 21 sa zaoberá niekoľkými kľúčovými otázkami, ktoré sa týkajú kvality vzdelávania na Slovensku, špeciálne na východnom Slovensku.

Už niekoľko rokov sa objavujú kritické názory o stave školstva, deklarované aj zhoršujúcimi sa výsledkami žiakov a študentov v medzinárodných komparatívnych testovaniach. Zamestnávateľia sa sťažujú, že absolventi prichádzajú na trh práce nepripravení, rôzne prieskumy verejnej mienky či volebných

preferencií u mladej generácie prinášajú veľmi rozporuplné výsledky. Odborníci a prognostici upozorňujú, že v súčasnosti ani nevieme pomenovať všetky pracovné pozície, ktoré v budúcnosti vzniknú ako dôsledok prudko sa meniacej reality. Do popredia sa dostávajú kľúčové kompetencie ako kreativita, schopnosť kooperovať, komunikovať a pod. Oprávnené sú kritické názory o nedokončených reformách z národnej úrovne, zriaďovatelia na regionálnej a miestnej úrovni hľadajú racionalizačné modely. Obzvlášť v krajoch, ktorých územie patrí do menej rozvinutých regiónov je nedostatočne zvládnutá práca s ľudským kapitálom príliš veľkým rizikom do budúcnosti.

Projekt Schola Ludus 21 nemá ambíciu zaoberať sa všetkými problémami školstva, na tomto poli už našťastie funguje čoraz viac iniciatív zaoberajúcich sa systémovými zmenami. Koncentruje svoju pozornosť na oblasť metód neformálneho vzdelávania, ktoré by intenzívnejším implementovaním do tradičných spôsobov vzdelávania mohli prispieť k celkovej reforme vzdelávania s ohľadom na súčasné výzvy a trendy. V záujme objektivizácie zistení bola vypracovaná metodika, ktorá tvorí prílohu k analýze (Príloha 1).

1.1 Cieľ a použité metódy

V súlade s metodikou prebehol sekundárny a primárny kvalitatívny prieskum.

Hlavná výskumná otázka:

*Je neformálne vzdelávanie v regióne východného Slovenska skutočne **možné a vhodné** pre dosiahnutie vyššej kvality vzdelávania na základných a stredných školách?*

Neformálne vzdelávanie chápeme pre potreby tejto analýzy ako dobrovoľné vzdelávanie existujúce mimo formálneho systému, ktoré s cieľom rozvoja kľúčových kompetencií (vedomostí, zručností a postojov) jednotlivca využíva skôr zážitkové metódy a nástroje. Je to proces učenia sa s cieľom rozvíjať kreativitu a formovať komplexnú osobnosť človeka.

Na zodpovedanie hlavnej výskumnej otázky bola realizovaná analýza sekundárnych zdrojov:

- dostupné existujúce výskumné správy, vedecké, odborné články, štatistické databázy poskytujúce dáta, informácie, príklady o neformálnom vzdelávaní na primárnom a sekundárnom stupni vzdelávania prioritne v cieľovom území
- legislatívne predpisy
- rešerš tlače (v rozmedzí cca. 3 roky)
- vyhľadávanie a opis príkladov dobrej praxe (tzv. “best practices”).

Kvalitatívny primárny prieskum prebehol v niekoľkých formách:

- pološtrukturované rozhovory (31 respondentov)
- 2 fokusové skupiny
- dotazníkový prieskum (46 pedagogických pracovníkov)

Analýza a hlavný zber dát prebiehali najmä v období september 2018 – október 2019. Spôsob a získavanie dát pre analýzu boli zvolené a realizované v kontexte hlavnej filozofie projektu, ktorým je participatívne vypracovanie koncepcie. Výber respondentov zodpovedal kritériám relevantnosti a reprezentatívnosti.

Pološtrukturované rozhovory

Rozhovorov sa zúčastnilo spolu 31 respondentov, 23 žien a 8 mužov. Vzorka bola vybraná ako reprezentatívna tak, aby v nej boli zastúpení kľúčoví hráči. Tvorilo ju:

- 8 pedagógov,
- 5 predstaviteľov Metodicko-pedagogických centier (MPC),
- 3 predstavitelia zriaďovateľov – vyšších územných celkov (Košický samosprávny kraj, Prešovský samosprávny kraj),
- 15 poskytovateľov neformálneho vzdelávania z mimovládneho sektora.

Otestovanie relevantnosti niektorých kľúčových otázok na rozhovory prebehlo v rámci prvého zasadnutia neformálnej regionálnej platformy Schola ludus 21 dňa 28. 11. 2018, ktorá vytvorila pevný, inšpiratívny a v istom smere aj mienkotvorný prvok tohto projektu. Vzor šablóny otázok je súčasťou záverečných príloh analýzy.

Rozhovory prebiehali osobne, dopytujúci sa boli zaškolení, možnosti nahrávania či revízie písomných prepisov boli vopred odsúhlasené a realizované v zmysle štandardov a legislatívy.

Fokusové skupiny

Zisťovanie názorov a postojov k prepájaniu neformálnych metód vzdelávania s klasickým spôsobom výučby formou fokusových skupín sa uskutočnilo dňa 18. 6. 2019. Bolo realizované na príklade overovania funkčnosti konkrétnej metódy/programu neformálneho vzdelávania ako aj širšieho kontextu týkajúceho sa motivačných faktorov, prínosov, bariér a pod.

Prvú skupinu dopytovaných tvorili pedagógovia a partneri (11 účastníkov), druhú žiaci a študenti (8 účastníkov). Z oboch diskusií sú zachované nahrávky aj podrobné prepisy.

Dotazník

Berúc do úvahy priebežne spracovávané zistenia sa ako najkľúčovejšia skupina ukázali učitelia, preto sa dotazníkový prieskum realizoval práve v tejto cieľovej skupine. Obsah dotazníka bol spracovávaný v širšom konzorciu a konzultovaný s viacerými odborníkmi, vrátane pracovníkov univerzít (napr. Mgr. Gizela Brutovská, PhD. Technická univerzita v Košiciach.). Zapracované doňho boli aj pripomienky z pološtruktúrovaných rozhovorov. Dotazník bol rozposlaný na 417 originálnych adries na učiteľov základných a stredných škôl v Prešovskom a Košickom kraji. Získaných bolo 46 odpovedí, čo predstavuje 11%-nú návratnosť. Využitá bola pritom aj databáza, ktorá vznikla ako jeden z výstupov projektu

Schola Ludus 21. Zber dát prebiehal v období máj-jún 2019. Dotazník bol sprístupnený cez https://docs.google.com/forms/d/1Tj2hi6M2QyzQHctTMXAxGUohLyu8H7CizoC9eukaZ3E/edit?usp=sharing&urp=gmail_link.

Odpovede boli získané od 39 žien a 7 mužov. 3 respondenti mali menej ako 30 rokov, 27 bolo v skupine 31- 46 rokov, 15 v skupine 47-61 rokov a 1 respondent mal viac ako 62 rokov. Čo sa týka pedagogickej praxe, menej ako 10 rokov praxe malo 28,3 %, 11-20 rokov 37 %, 21-30 rokov 23,9 % a viac ako 31 rokov praxe malo 10,9 respondentov %. Vo vzorke bolo 87% učiteľov a 13 riaditeľov škôl, z celkového počtu 26 bolo základných škôl a 20 stredných škôl. Zastúpenie z oboch krajov bolo pomernejšie, 38 škôl bolo verejných, 7 cirkevných a 1 škola bola súkromná.

Zistenia z rozhovorov, fokusových skupín i dotazníka predstavujú neoceniteľný vklad do riešenej problematiky, podrobné prepisy, poznámky, komentáre sú k dispozícii v Karpatskej nadácii a budú aktívne využívané aj pre plánovanie ďalších opatrení v tejto problematike. S ohľadom na cieľ tejto analýzy tvorí jej súčasť prezentácia hlavných výsledkov.

V súvislosti s hlavnou výskumnou otázkou boli formulované nasledovné hypotézy:

Hypotéza 1: Neformálne metódy vzdelávania rozvíjajú komplexnú osobnosť jednotlivca efektívnejšie.

Hypotéza 2: V základných a stredných školách v regióne prevládajú tradičné formy a metódy vzdelávania (neformálne vzdelávanie sa uplatňuje v menšej miere skôr mimo vzdelávacích programov resp. počas mimoškolských aktivít).

Hypotéza 3: Zavádzaniu prvkov neformálneho vzdelávania do formálneho vzdelávania na východnom Slovensku bránia bariéry na viacerých úrovniach (legislatívna, administratívna, spoločenská, finančná, personálna).

Hypotéza 4: Verejnosť nie je dostatočne informovaná o skutočnom stave školstva a kvalite vzdelávania na základných a stredných školách v regióne.

Hypotéza 5: Existuje dopyt po intenzívnejšom zavádzaní prvkov neformálneho vzdelávania do existujúceho systému základných a stredných škôl v regióne.

1.2 Je neformálne vzdelávanie – naozaj vhodné pre požadovanú zmenu vzdelávacieho systému?

Hypotéza 1: Neformálne metódy vzdelávania rozvíjajú komplexnú osobnosť jednotlivca efektívnejšie.

V mnohých štúdiách, diskusiách sa objavujú názory už v podobe tvrdení, že neformálne vzdelávanie je efektívnejšie ako tradičný spôsob vyučovania cez striktné memorovanie, výklady a pod. Je to však naozaj tak? A ak áno, v čom sú tieto metódy lepšie, alebo ešte inak, v zmysle akého zámeru, s akým cieľom?

Hoci popularita a zavádzanie prvkov neformálneho vzdelávania do vzdelávacieho procesu nepochybne rastie a málokto pochybuje o jeho pozitívnom prínose pre študentov, relevantných vedeckých článkov v tejto problematike nie je mnoho. Je to dané jednak komplexnosťou a povahou danej problematiky, kde do hry vstupuje veľké množstvo premenných, čo sťažuje získavanie relevantných výsledkov. Na druhej strane je to dané aj tým, že prínos neformálneho vzdelávania pre žiaka sa nemusí prejaviť hneď, prípadne sa môže pozitívne prejaviť v inej oblasti, ako ktorá sa vo výskume zohľadňuje. Príkladom môže byť štúdia „Efficacy of the "Responsive Classroom" Approach: Results from a 3-Year, Longitudinal Randomized Controlled Trial”³, kde sa skúmal prínos tzv. "Responsive Classroom" prístupu k žiakom, čo je prístup, ktorý kladie dôraz nie len na akademické vzdelávanie a úspechy študenta v tejto oblasti, ale aj v oblasti sociálnych zručností a emočného prežívania. Vytvára pre každého žiaka bezpečné prostredie, kde sa môže prejaviť jeho individualita. V tejto štúdii sa sledovalo skoro 3000 žiakov v období od konca 2. až do 5. ročníka základnej školy. Nezistila sa ale pozitívna korelácia vo výsledkoch v matematike, alebo v čítaní u žiakov, ktorí sa učili týmto inovatívnym prístupom, oproti kontrolnej skupine žiakov. Na druhej strane sa ale zistilo výraznejšie zlepšenie v matematike u žiakov, ktorí boli zo začiatku v matematike najslabší.

V štúdii od Manuela Souto-Otero (2016) “Young people's views of the outcomes of non-formal education in youth organisations: its effects on human, social and psychological capital, employability and employment”⁴, sa skúmal prínos zapájania sa mladých ľudí

³ American Educational Research Journal, v51 n3 p567-603 Jun 2014

⁴ Journal of Youth Studies, 19:7, 938-956, DOI: 10.1080/13676261.2015.1123234

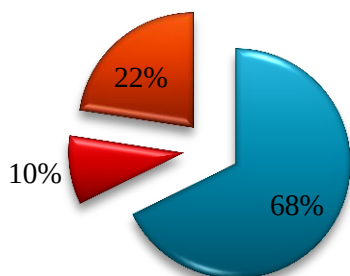
do mládežníckych organizácií, kde sa využívajú techniky neformálneho vzdelávania. V tejto štúdii sa zistil pozitívny prínos pre mladých ľudí hlavne z psychologického, sociálneho a humanizačného hľadiska.

V štúdii: „Jeff Waldock, Peter Rowlett, Claire Cornock, Mike Robinson & Hannah Bartholomew (2017): The role of informal learning spaces in enhancing student engagement with mathematical sciences“⁵, sa vyzdvihuje prínos a potreba vytvárania špeciálne navrhnutých neformálnych priestorov pre žiakov mimo školskej triedy, kde by mohli žiaci tráviť čas kreatívne a učiť sa hlavne s podporou ostatných v skupine.

Táto malá ukážka deklaruje, že oblasť neformálneho vzdelávania je veľmi komplexná a dôležité je klásť si otázku, v čom má neformálne vzdelávanie priniesť lepšie výsledky. Toto sme skúmali aj cez pološtrukturované rozhovory aj cez dotazník.

S tvrdením „Neformálne metódy vzdelávania rozvíjajú komplexnú osobnosť jednotlivca efektívnejšie ako tradičné metódy“ súhlasilo v rozhovoroch až 68% opýtaných.

■ súhlasím ■ nesúhlasím ■ neviem

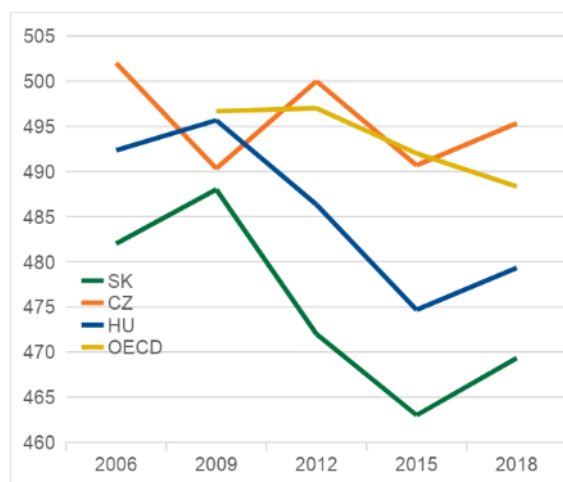
Obrázok 1 Neformálne metódy vzdelávania rozvíjajú komplexnú osobnosť jednotlivca efektívnejšie ako tradičné metódy

Zaznelo však, že efektívnosť ako taká je problematicky merateľná a dokázateľná. Bolo podotknuté tiež, že len v určitých témach a oblastiach a že tieto dva spôsoby sa navzájom vhodne dopĺňajú.

⁵ International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 48:4, 587-602, DOI: 10.1080/0020739X.2016.1262470

V kontexte tejto otázky bola formulovaná aj ďalšia, ktorá veľmi cielene rozlíšila očakávania od výsledkov neformálneho vzdelávania. Reflektovalo sa ňou na každoročne medializované informácie o tom, ako žiaci a študenti v medzinárodných testovaniach dosahujú veľmi slabé výsledky.

Výsledky PISA 2018 (priemerné skóre za oblasti čitateľskej, matematickej a vedeckej gramotnosti)

Zdroj: OECD, VÚB Research

Obrázok 2 Výsledky PISA 2018

Slovensko je do medzinárodných testovaní zapojené od roku 2003, Slovenskí žiaci vyplňali testy v apríli 2018, zber a analýza výsledkov trvali zhruba rok. Merania sa zúčastnilo 7600 pätnásťročných žiakov z 387 základných a stredných škôl – zvyčajne deviataci alebo prváci na strednej škole. V matematike sme sa konečne priblížili k úrovni priemeru krajín OECD, avšak výsledky nemožno vnímať ani ako uspokojivé. Až tretina pätnásťročných študentov je v rizikovej skupine v čitateľskej gramotnosti, čo znamená, že nedosahuje ani základnú úroveň gramotnosti. Štátny ústav NÚCEM, ktorý meria znalosti detí, to komentuje ako alarmujúce.⁶

Na tvrdenie „Intenzívnejším a masívnejším zavedením neformálneho vzdelávania do vyučovacieho procesu v základných a stredných školách by sa dosiahli lepšie výsledky žiakov

⁶ <https://dennikn.sk/1673031/tretina-15-rocných-nerozumie-citanemu-textu-v-pisa-nas-predbehli-aj-ukrajina-ci-bielorusko/>

- v štandardne testovaných oblastiach – odpovedalo áno 32%, nie 26% a neviem 42%.
- v kľúčových kompetenciách rozvoja jednotlivca – odpovedalo áno až 84%, nie len 6%, a neviem 10% respondentov.

Ak sa osobitne pozrieme na výsledky dotazníkového prieskumu u učiteľov, výsledky z rozhovorov sa len potvrdzujú. **Pedagógovia rovnako potvrdili v 70%, že cez neformálne vzdelávanie by sa dosiahli lepšie výsledky žiakov v rozvoji kľúčových kompetencií (vedomostí, zručností a postojov) jednotlivca a 57% tvrdí, že by mali byť štandardnou súčasťou vzdelávacieho procesu.**

Ukazuje sa, že hypotézu 1: Neformálne metódy vzdelávania rozvíjajú komplexnú osobnosť jednotlivca efektívnejšie možno s istou mierou rezervy potvrdiť v tom prípade, ak sa neformálne metódy vzdelávania uplatňujú s tým zámerom, že ide aj o rozvoj kľúčových kompetencií jednotlivca. Aj keď je istý deficit jasných kauzálnych zistení, čiastkové štúdie ako aj názory relevantných aktérov sa prikláňajú k názoru, že v dynamicky meniacom sa svete je práve rozvoj kreativity, schopnosti kooperovať, komunikovať a pod. v spojení s kvalitnými odbornými znalosťami dôležitý pre uplatnenie jednotlivca v spoločnosti. Považujeme teda za vhodné zaoberať sa možnosťami implementovania neformálnych metód vzdelávania nielen do mimoškolských a voľnočasových aktivít, ale aj do štandardného vyučovacieho procesu.

Pre doplnenie uvádzame prínosy neformálneho vzdelávania tak, ako ho uviedli respondenti v rozhovoroch (vybrané príklady):

Aký je podľa Vás najvýznamnejší prínos neformálneho vzdelávania pre žiakov a študentov (ZŠ a SŠ)?

Odpovede pedagógov:

- postaví žiaka do prostriedku záujmu. Prínosom je rozvinutý žiak, plný energie, chuti sa učiť. Vie, čo ho baví, v čom vie byť úspešný, rozvinie svoje IQ, EQ, SQ, komunikáciu, riešenie problémov, logické úlohy
- konfrontácia s praxou, praktizovanie zručností použiteľných v každej profesii – kreativita, spolupráca, flexibilita, autenticita, riešenie problémov...
- rozvoj mäkkých zručností a spôsobilostí, prepojenosť s reálnym, každodenným životom

- získanie konkrétnych sociálnych kompetencií a praktických zručností
- rozšírenie teoretických vedomostí cez praktickú aplikáciu, príprava riešiť situácie v bežnom živote
- podpora komplexného rozvoja žiaka a podpora dobrovoľníctva, zasahuje iné oblasti ako formálne vzdelávanie

Odpovede zriaďovateľov (VÚC):

- získavanie poznatkov na základe vlastného záujmu, v klíme bez strachu
- umožňuje učiacemu ľahšie sa prispôsobovať, rozvíja jeho samostatnosť a tvorivosť
- vzbudí záujem o určité témy a nenásilne ich privedie k tomu, aby sami začali problémy rozoberať a navrhovať riešenia

Odpovede predstaviteľov MPC:

- tímovosť, socializácia a vzájomné odovzdávanie si informácií a skúseností
- umožňuje iný prístup a postup pri získavaní informácií
- umožňuje iný uhol pohľadu, iné prostredie a zmenu „učiteľov“
- vedomosti, zručnosti a návyky, ktoré dokáže implementovať v praxi (čo je aj cieľom) akéhokoľvek vzdelávania
- získanie mäkkých zručností a kompetencií, zvýšenie si vedomostnej úrovne a dosiahnutie efektívnych cieľov

Odpovede poskytovateľov neformálneho vzdelávania:

- možnosť odkrytia skrytých talentov
- schopnosť aktívne riešiť problémy na základe kritického myslenia a v dôvere vo vlastné sily
- vytváranie komunity a začlenenie sa do komunity
- schopnosť spolupracovať a objavovať
- rozvoj a podpora tvorivosti, kladenie otázok v uvoľnenej atmosfére bez strachu z nesprávnej odpovede, možnosť myslieť tvorivo bez časového limitu
- rozvoj schopností, ktoré v rámci tradičného vyučovania nemajú šancu
- sebarozvoj a sebaspoznávanie, individuálny štýl učenia sa
- charakterový posun, mäkké zručnosti, vlastná zodpovednosť
- je to vzdelávanie, ktoré žiaka baví, rozvíja vnútornú motiváciu vzdelávať sa
- NFV sa prispôsobuje potrebám mladých ľudí a ich mentálnej, či intelligenčnej úrovni

- privádza k poznaniu a zručnostiam potrebným pre uplatnenie sa, učenie sa na vlastných chybách.

1.3 Neformálne vzdelávanie ako nástroj možného zlepšenia kvality

V predchádzajúcej kapitole bola nastolená otázka o vhodnosti využívania metód neformálneho vzdelávania (NFV) vo vzťahu k zlepšeniu kvality vzdelávania v 21. storočí. V nasledujúcich častiach budú rozobraté hlavné bariéry, ktorých odstránenie by mohlo viesť k intenzívnejšej implementácii NFV do formálneho vzdelávacieho systému.

Predmet záujmu v súlade s projektom tvoria základné a stredné školy v Prešovskom a Košickom kraji.

KSK	ZŠ	Žiaci ZŠ	Gymnázia	Študenti gymnázií	SOŠ	Študenti SOŠ
2015/2016	279	62 453	36	11 449	63	20 135
2016/2017	277	62 975	35	11 243	61	19 545
2017/2018	277	63 616	35	11 418	61	18 546
2018/2019	275	64 160	35	11 118	61	17 798
PSK	ZŠ	Žiaci ZŠ	Gymnázia	Študenti gymnázií	SOŠ	Študenti SOŠ
2015/2016	377	68 473	39	11 633	74	21 482
2016/2017	374	69 051	38	11 329	73	20 787
2017/2018	371	69 439	38	11 428	73	20 299
2018/2019	371	69 761	37	11 151	71	19 329
Celá SR	ZŠ	Žiaci ZŠ	Gymnázia	Študenti gymnázií	SOŠ	Študenti SOŠ
2015/2016	1943	397 369	246	73 757	458	138 360
2016/2017	1927	401 528	242	72 287	451	134 154
2017/2018	1914	406 790	241	73 880	446	129 642
2018/2019	1910	411 903	236	72 842	441	125 075

Tabuľka 1 Regionálne školstvo v Košickom a Prešovskom kraji

Zdroj: Centrum vedecko-technických informácií SR (<http://www.cvtisr.sk>)

Keď sa pozrieme na štatistiku posledných 4 rokov, vidíme trend poklesu počtu základných škôl a súčasne nárast počtu žiakov základných škôl. Tento trend sme zaznamenali v KSK aj PSK a rovnako aj na celom Slovensku. Čo sa týka stredných škôl: počet gymnázií, aj stredných odborných škôl (SOŠ) sa znižuje, čomu zodpovedá aj mierny pokles študentov z roka na rok na gymnáziách, aj na SOŠ. Táto situácia je rovnaká v obidvoch krajoch východného Slovenska, ako aj na celom Slovensku. Stále však hovoríme o 64 150 žiakoch základných a 28 916 študentoch stredných škôl v KSK (spolu 93 066) a o 69 761 žiakoch základných škôl a 30 480 stredných škôl v PSK (spolu 100 241), čo pre celý región východného Slovenska znamená **193 307⁷ vzdelávajúcich sa jedincov** vo verejných, súkromných a cirkevných školách. V analýze sa nevenujeme hlbšie osobitostiam vo vzdelávaní, ktoré sa týkajú potrieb vzdelávania napríklad v špeciálnych školách a pod., pre problematiku intenzívnejšieho využívania NFV vo vzdelávacom systéme vnímame jednotlivé typy škôl ako súčasť celkovej skupiny. Z hľadiska monitorovaných výsledkov škôl (napr. maturity, testovania) sa nepreukazujú výrazné signifikantné rozdiely medzi regiónmi, v rebríčkoch najlepších škôl sa na prvé miesta dostávajú aj školy z východného Slovenska, rovnako tak medzi oceňovanými pedagógmi sa nachádzajú aj učitelia z predmetného regiónu. V rámci poznania súčasného stavu školstva vo vzťahu k cieľu projektu bola formulovaná nasledujúca hypotéza:

Hypotéza 2: V základných a stredných školách v regióne prevládajú tradičné formy a metódy vzdelávania.

Agentúra TNS Slovakia uskutočnila v dňoch 22. 4. – 5. 5. 2015 reprezentatívny prieskum verejnej mienky online metódou.⁸ Výberovú vzorku tvorilo 1000 respondentov, ktorí reprezentujú populáciu Slovenska z hľadiska pohlavia, veku (18 - 65 rokov), vzdelania, veľkostných kategórií sídiel a krajského členenia.

Na otázku „Ako sa podľa verejnosti rozvíja školstvo na Slovensku?“ odpovedalo pozitívne iba 8% ľudí na Slovensku. Vyše polovica opýtaných (55%) je presvedčených, že školstvo iba prešľapuje na mieste a až tretina (32%) sa domnieva, že sa vyvíja zlým smerom. Prevažujúce presvedčenie, že školstvo prešľapuje na mieste alebo sa nevyvíja dobrým smerom, sa nelíšilo

⁷ Údaje za školský rok 2018/2019

⁸ <http://chcemevedietviac.sk/category/aktivita/prieskum-aktivita/>

v jednotlivých regiónoch a ani v rôzne veľkých sídlach. Dnešní rodičia školopovinných detí, ktorí tvorili štvrtinu opýtaných, školstvo hodnotia rovnako ako ostatní respondenti, ktorí deti v školách nemajú.

Na otázku „Ako ľudia vnímajú úlohu učiteľa vo vzdelávaní?“ boli reakcie nasledovné. Ľudia na Slovensku vo všeobecnosti nie sú spokojní s tým, ako učitelia k žiakom pristupujú. Viac než tri štvrtiny (76%) respondentov si myslia, že by sa ich prístup mal zlepšiť, pričom túto požiadavku formulovali všetky kategórie respondentov, a ešte o čosi výraznejšie rodičia so školopovinnými deťmi. Zároveň, traja zo štyroch (71%) ľudí sú presvedčení, že vyučovanie by malo byť viac postavené na vzájomnej spolupráci medzi samotnými žiakmi.

„Čo podľa opýtaných treba v ZŠ zmeniť a aké bude vzdelávanie v budúcnosti? „Takmer polovica opýtaných sa domnieva, že vzdelávanie bude viac zamerané na zručnosti než na vedomosti (48%). Vytvorenie dobrej atmosféry v školách tak, aby do nich deti chodili radi, je najčastejšie označovanou požiadavkou verejnosti. Uviedlo ju až 83% respondentov a až polovica z nich jej prisúdila najvyššiu dôležitosť. Ďalšími žiadúcimi oblasťami zmeny sú zlepšenie prístupu učiteľov, skvalitnenie vybavenia či viac spolupráce žiakov počas vyučovania.

Na overenie názorov v priestore východného Slovenska bola v štruktúrovaných rozhovoroch položená respondentom nasledujúca otázka:

Ako by ste tromi prívlastkami definovali aktuálnu situáciu vo vzdelávaní v základnom a strednom školstve na Slovensku?

Odpovede pedagógov:

- zamerané na osnovy, nie na dieťa a na jednotlivca, stagnácia učiteľov - bez motivácie a vízie, ministerstvo školstva sa neprejavilo ako schopné školy viesť v žiadnom smere
- nesystémové, nepremyslené – chýba dlhodobá vízia, len sa hasia problémy, nesúčinnosť ministerstva – viac by sa mali zaujímať o výsledky z praxe
- málo pokrokové, nedofinancované, poddimenzované
- legislatívne obmedzené, zviazané, skostnatené, uzavreté, konzervatívne
- nepraktické - prílišné teoretizovanie, memorovanie, nereflektujúce, neprepojené s praxou
- chaotické – stále zmeny v obsahu a rozsahu výučby
- povrchné – bez hlbších poznatkov, analýzy a kritického myslenia

- nie najhoršie, túžiace po zmene

Odpovede zriaďovateľov (VÚC):

- chaos, neexistujúca koncepcia MŠ, prioritizované sú súkromné cirkevné gymnáziá
- dostupné pre všetkých
- predimenzovaný obsah učiva, prevaha klasického vyučovania
- vyhorenosť, neochota prijímať a realizovať zmeny, nízka aktivita učiteľov

Odpovede MPC:

- málo nadšenia učiteľov, negatívny postoj verejnosti voči učiteľom a školstvu celkovo
- nejednotnosť pohľadu MŠ na aktuálne reformy – príliš veľa testovania žiakov
- nepripravenosť učiteľov na zmeny
- chaotická, neinkluzívna, netransparentná

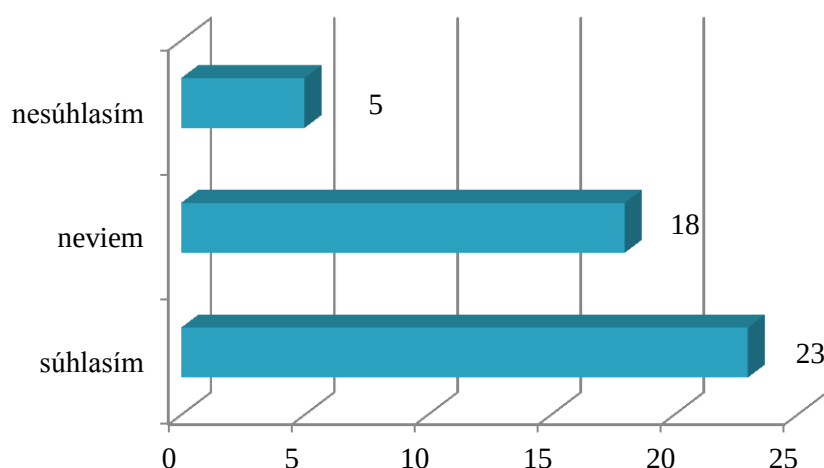
Odpovede poskytovateľov neformálneho vzdelávania:

- bezplatné, dostupné – hustá sieť
- vyhorenie, preťaženie učiteľa, chýba podpora učiteľov, chýbajúce manažérske zručnosti učiteľov a vedenia škôl
- zastarané, málo inovatívne, nedostačujúce
- nezaujímavé, pomerne nudné, výrazne finančne poddimenzované, kapacitne a finančne poddimenzované
- pomaly sa meniace, konzervatívne, autoritatívne
- začínajúca zmena zdola, slabá priorita vlády a spoločnosti, chýba systematická podpora učiteľov
- nedostatočná sloboda na individuálny rozvoj žiaka, autoritatívny prístup učiteľa k slobode názorov a názorovej rozmanitosti
- chýba prepojenie s praxou, chýba výchova ku kritickému mysleniu, tvorivosti a participácii, skôr memorovanie
- rôznorodé, s veľkými možnosťami na zmenu
- upadajúce, ubíjajúce, neflexibilné
- nepripravuje na reálny život a konanie dobra v prospech spoločnosti a iných
- málo kreatívne, absentuje zážitková forma, nedostatočný priestor na sebarozvoj, neprihliada sa na individualitu žiaka

- je tu istá progresívna komunita učiteľov, pomalé zmeny a implementácia inovatívnych metód
- neustále podliehajúce zmenám, havarijné (stavy budov), rigidné, vyčerpané, nepodnetné

Z uvedeného je na prvý pohľad zrejmé, že rovnako prevládajú rozporuplné a skôr negatívne charakteristiky, ktoré otvárajú celú škálu problémov. Ojedinele sa objavili aj názory o akejsi zmene zdola a v kontexte riešenej témy vyznieva veľmi pozitívne výsledok otázky, ktorá bola položená pedagógom v rámci dotazníka.

Škola, kde pôsobím, vytvára podmienky pre zavádzanie metód NFV

Obrázok 3 Škola, kde pôsobím, vytvára podmienky pre zavádzanie metód NFV

Až 67,4% oslovených učiteľov uviedli, že na škole, kde pôsobia sa metódy NFV využívajú, 21,7% uviedlo, že nie a 10,9% to nevedelo jednoznačne posúdiť, nevyužívajú, iné (neviem posúdiť) 10,9%.

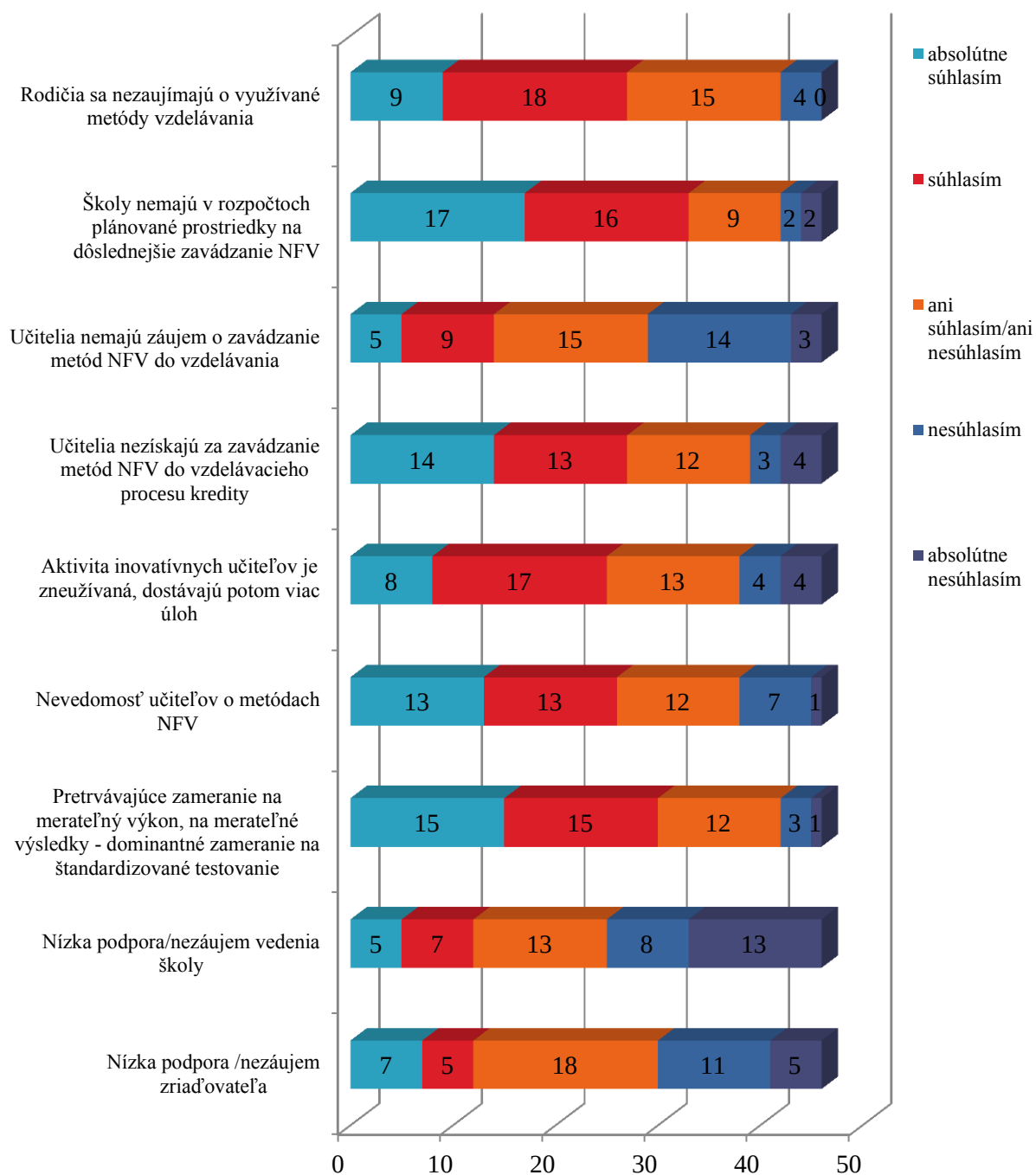
Ako je teda možné interpretovať tieto zistenia?

Pri komplexných hodnoteniach stavu školstva prevládajú negatívne charakteristiky, že je málo pružné, skostnatené, neprepojené s praxou a pod. Odpovede učiteľov z regiónu východného Slovenska však v oblasti neformálneho vzdelávania uviedli, že polovica škôl, ktoré sa zapojili do prieskumu pracuje s neformálnymi metódami vo vzdelávacom procese. Problematika je

však veľmi obširná a komplikovaná, preto ju v nasledujúcich častiach rozdeľujeme podľa bariér, ktoré by mohli brániť efektívnejšiemu zavádzaniu NFV do klasického formálneho vzdelávania.

Hypotéza 3: Zavádzaniu prvkov neformálneho vzdelávania do formálneho vzdelávania na východnom Slovensku bránia bariéry na viacerých úrovniach (legislatívne, administratívne, spoločenské, finančné, personálne).

Graf na nasledujúcej strane zobrazuje odpovede pedagógov na možné faktory, ktoré nepôsobia podporujúco na to, aby sa NFV stávalo súčasťou štandardného vzdelávacieho procesu. Najväčší súhlas bol prejavovaný s tvrdením, že školy nemajú na NFV plánované finančné prostriedky a pretrvávajú orientácia na výkon a kvantitatívne merateľné ukazovatele. Záujem a podpora škôl sa ukazuje ako podporný faktor, problémom je pravdepodobne aj motivácia učiteľov a nízke znalosti o NFV.

Obrázok 4 Čo bráni prepájať NFE s formálnym vzdelávacím systémom?

1.4 Bariéry spoločensko – politické

Pri skúmaní spoločensko – politického prostredia sme sa zamerali na tieto tri kľúčové oblasti

- rozvoj regionálneho školstva ako súčasť verejných politík – analýza strategických dokumentov
- informovanosť verejnosti a tlak na zmenu
- téma NFV v médiách

Koncepcie a stratégie rozvoja školstva (národná úroveň)

Táto analýza nemá záujem riešiť detailne politiku národnej úrovne, keďže už v predchádzajúcich výrokoch bolo viackrát konštatované, že Ministerstvo školstva, vedy, výskum a športu svoju rolu už niekoľko rokov nezvláda. Napriek tomu práve národná úroveň nastavením pravidiel mnohokrát deformuje a znemožňuje potrebné reformné kroky a opatrenia. Najväčším problémom nie je len časté striedanie vedenia rezortu, nedokončené reformy, nesystémové kroky, ale aj to, že napriek volebným sľubom akoby vzdelávanie nepatrilo k dôležitým prioritám krajiny.

Aspoň v skratke možno spomenúť, že vzdelávaním mládeže sa na národnej úrovni zaoberá Národná stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020. V materiáli Správa o mládeži 2018, ktorý do istej miery konštatoval aj nenaplnenie mnohých cieľov zo Stratégie, sa v súvislosti s našou témou uvádza, že jeden zo strategických cieľov, ktoré si vláda určila je aj priechodnosť systémov vzdelávania, t.j. podporovať inkluzívny model priechodnosti sústavy formálnej a neformálnej výchovy a vzdelávania detí a mládeže.

Kľúčovým hráčom na Slovensku, zaoberajúcim sa iniciatívami v oblasti neformálneho vzdelávania je IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže. Je to štátna inštitúcia, priamo riadená Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR.

Akúsi nádej dalo pred časom „Učiace sa Slovensko“ (2017), materiál, ktorý predstavuje Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania. O to viac je potešiteľné, že ak zlyhalo riadenie zhora, je možno v poslednom období registrovať množstvo zmysluplných iniciatív, ako „Atlas predstáv o budúcnosti vzdelávania na Slovensku (Chceme vedieť viac), projekt To dá rozum, Inštitút pre aktívne občianstvo, Živica (Komenského inštitút, Sokratov inštitút), Indícia, n.o., program Životológia pre mládež na stredných školách, a pod. Na strane

učiteľskej obce sa nespokojnosť so stavom v školstve prejavila okrem individuálnych akcií aj založením Iniciatívy slovenských učiteľov pri Slovenskej komore učiteľov, ktorej cieľom je predovšetkým zlepšovanie podmienok pre prácu pedagógov. Všetky tieto aktivity sú dôkazom, že *téma kvality vzdelávania začína omnoho viacej rezonovať aj v spoločnosti a mnohé z týchto iniciatív prinášajú návrhy reálnych opatrení na zmeny v širšom kontexte (vrátane oblasti kvality obsahu a formy vzdelávania).*

Regionálna úroveň

Dokumenty na úrovni Košického samosprávneho kraja, ktoré rozpracovávajú ciele a stratégiu vzdelávania sú **Koncepcia rozvoja práce s mládežou na území Košického samosprávneho kraja na roky 2015 – 2020, ktorá sa následne rozpracováva na akčné plány 2017/2018 a 2018/2019**. Koncepcia uvádza: “V Košickom kraji chceme vytvoriť podmienky, ktoré umožnia využiť potenciál všetkých poskytovateľov formálneho a neformálneho vzdelávania, ich vzájomné dopĺňanie sa a prepojenie, ako aj vytvorenie príležitostí na spontánne učenie, čo v konečnom dôsledku pomôže získať mladým ľuďom kompetencie pre úspešné uplatnenie sa v živote.” Špecifické ciele v koncepcii priamo uvádzajú aj podporovať na školách možnosť neformálneho vzdelávania a podporiť otváranie iných foriem vzdelávania na stredných školách. V akčných plánoch sú rozpracované viaceré úlohy týkajúce sa bližšie napĺňania týchto cieľov, ako napríklad:

- Zapracovať do vzdelávacieho procesu rozvoj mäkkých zručností (tzv. soft skills), zamerať sa na komunikačné zručnosti a schopnosti, komunikatívnosť - verbálne i neverbálne, písomne aj ústne, individuálne aj tímové, vedenie tímu, organizačné schopnosti a zručnosti, vyjednávanie a riešenie konfliktov, schopnosť nadväzovať a udržiavať kontakty, strategické myslenie, koncepčné myslenie, kreatívne myslenie, predvídavosť, odolnosť voči stresu, asertivitu, schopnosť sebareflexie, empatie, samostatnosť
- Realizovať pre žiakov SŠ a mladých ľudí besedy, diskusie, semináre so zameraním na rozvoj argumentácie, vyjadrenie svojho názoru
- Zabezpečiť zvýšenie povedomia žiakov o neformálnom vzdelávaní. Zrealizovať pre SŠ workshopy a vzdelávacie aktivity za účelom prezentovať možnosti a prínos

využitia foriem a metód neformálneho vzdelávania v spolupráci s Radou mládeže Košického kraja (RMKK)

- Zabezpečiť zvýšenie povedomia u učiteľov o neformálnom vzdelávaní. Zrealizovať pre SŠ workshopy a vzdelávacie aktivity za účelom prezentovať možnosti a prínos využitia foriem a metód neformálneho vzdelávania v spolupráci s RMKK (pozn. s lektormi s akreditáciou pre vzdelávanie dospelých).
- Vypracovať a realizovať pre žiakov SŠ programy a workshopy zamerané na podporu a rozvoj tvorivosti
- Realizovať na školách prednášky, besedy s úspešnými absolventmi a podnikateľmi na motiváciu a vytváranie vzorov pre úspešné uplatnenie v praxi
- Pripraviť a zrealizovať pre žiakov SŠ programy/ projekty zamerané na podporu a rozvoj tvorivosti a podnikavosti mladých ľudí
- Realizovať workshopy zamerané na tvorivé myslenie
- Posilniť zážitkové formy na stredných školách
- Vypracovať plán školení a ďalších vzdelávacích aktivít v rámci neformálneho vzdelávania a pod.

Čo sa týka Prešovského samosprávneho kraja, medzi ciele **Stratégie PSK pre mládež na roky 2015 – 2020** patria napríklad:

- Pripraviť mladých ľudí v prešovskom kraji na prechod zo školy do zamestnania prostredníctvom formálneho a neformálneho vzdelávania podporou rozvoja zručností a nadobudnutím kompetencií pre trh práce
- Podporiť uznávanie výsledkov aktivít vedúcich k rozvoju zručností mladých ľudí mimo formálneho vzdelávania a pracovného procesu (participácia, dobrovoľnícka činnosť, stáže) nielen zamestnávateľmi, ale aj subjektmi mládežníckej politiky a verejnými inštitúciami.
- Podporiť tvorivosť a inovatívnosť mladých ľudí tvorbou moderných a mládežnícky prítiahlivých príležitostí pre sebarealizáciu v prostredí, kde žijú a trávajú väčšinu času.

Medzi opatrenia, ktoré by mali tieto ciele napĺňať sú navrhnuté napríklad aj tieto:

- Zvýšiť účasť mládeže na školeniach a tréningoch realizovaných s použitím neformálnych techník a metód, účasť na stážach, projektoch, zahraničných výmenách, a pod.
- Podporiť prenos poznatkov a metód medzi formálnym a neformálnym vzdelávaním tak, aby sa v konkrétnych fázach učenia využila najefektívnejšia metóda
- Vytvoriť príležitosť pre spoluprácu medzi kľúčovými zamestnávateľmi v kraji s cieľom podporiť možnosti získania praxe v konkrétnych odboroch – duálne vzdelávanie, firemné dobrovoľníctvo.
- Pravidelne komunikovať so zamestnávateľmi, organizáciami a inštitúciami príklady pozitívnej praxe a prezentovať výsledky zapájania mladých ľudí do dobrovoľníckych činností, zastupiteľských orgánov mladých a mobilít mladých.

Jedna vec je deklarácia záujmu, aj keď za pozitívny prvok možno považovať to, že v samotných dokumentoch sa zmienky o NFV nachádzajú. V prípade odpočtov, ktoré občas samosprávy dávajú ako správy o priebežnom naplňaní koncepcií sa objavujú potom skôr konkrétne príklady, na ktorých sa demonštruje plnenie týchto cieľov a opatrení. Sú to napríklad spolupráca s Iuventou, Junior Achievement, Medzinárodná cena vojvodu z Edinburghu a pod., v posledných rokoch sa viac dáva do popredia aj téma duálneho vzdelávania a pod. To svedčí skôr o tom, že zriaďovatelia monitorujú a nebránia spolupráci škôl s organizáciami, ktoré sa venujú NFV, na druhej strane stojí za zmienku ich reálna sila ovplyvňovať zmeny prístupov vo vyučovaní na školách. Tu by v ideálnom svete mala nastať symbióza medzi štátnou vzdelávacou politikou, regionálnymi potrebami a vedením jednotlivých škôl.

Ďalším faktorom v oblasti spoločensko-politického prostredia je existencia alebo neexistencia tlaku, záujmu verejnosti o pružnejšie a efektívnejšie riešenie problémov s kvalitou vzdelávania. V tejto súvislosti bola formulovaná hypotéza:

Hypotéza 4: Verejnosť nie je dostatočne informovaná o skutočnom stave školstva a kvalite vzdelávania na základných a stredných školách v regióne.

V súvislosti s overovaním tejto hypotézy prebehol **monitoring tlače - médií v online priestore (denníky a týždenníky)**. Analýza prebehla za roky 2016-2018 v kľúčových

celoslovenských i regionálnych denníkoch a týždenníkoch. Celkovo bolo do zoznamu zaradených 8 celoslovenských a 10 regionálnych novín, z ktorých relevantné informácie sa za sledované obdobie vyskytli v týchto 7 periodikách: Denník SME, Denník N, Denník Pravda, Hospodárske noviny, Korzár, Košice Dnes a .týždeň. Monitoring prebehol cez vyhľadávanie kľúčových slov (neformálne vzdelávanie, kvalita vzdelávania s pod.), následne sa daný článok analyzoval, akým spôsobom sa tam komunikuje téma kvality vzdelávania a neformálneho vzdelávania.

Kvalita vzdelávania

V mienkotvorných periodikách sa kvalita vzdelávania objavuje predovšetkým v negatívnom zmysle slova. Mnoho článkov je o tom, prečo je kvalita vzdelávania na Slovensku nízka.

- Kvalita vzdelávania bola aj predmetom ankety v Denníku Sme (<https://domov.sme.sk/c/20260930/anketa-aky-je-najvacsi-problem-slovenskeho-skolstva-i-cast.html>), kde nekvalitu vzdelávania uviedli ako jeden z hlavných problémov slovenského školstva.
- Zaujímavý je aj prieskum ktorý hodnotí pohľady dospelých (rodičov alebo nerodičov) na slovenské školstvo (<https://dennikn.sk/138011/tretina-ludi-hovori-ze-skolstvo-sa-vyviija-zlym-smerom-prieskum/>)
- V mnohých článkoch sa odborníci – ekonómovia, sociológovia vyjadrujú ku kvalite vzdelávania, ale len na vysokých školách. Základné a stredné školy často nechávajú bez povšimnutia. Ako keby odraz školstva a vzdelávania boli iba vysoké školy.
- V periodikách sa často objavuje, že jedným z možných nástrojov, ako zlepšiť kvalitu vzdelávania je duálne vzdelávanie. Ide o trend predovšetkým posledných 2 rokov. Najčastejšie sa k tejto téme prikláňajú v denníku Hospodárske noviny - <https://slovensko.hnonline.sk/1737922-reformu-skolstva-bez-komunikacie-nedosiahneme>, <https://slovensko.hnonline.sk/1855201-dual-maju-nastartovat-cez-prikladne-firmy>, <https://finweb.hnonline.sk/ekonomika/1868086-dual-je-prostredie-realnych-firiem>

Rozdiel v podaní témy vidno aj podľa toho či ide o celoslovenské médium alebo iba regionálne. Téma školstva sa omnoho viac venujú celonárodné periodiká. *Regionálne médiá*

tejto téme nevenujú až tol'ko pozornosti, popr. sledujú iba aktuálne témy v školstve napr. zníženie počtu prvákov na stredných školách v košickom kraji na jeseň 2018 a pod.

Ku kvalite vzdelávania sa vyjadrujú často aj rôzni blogeri vo svojich blogoch. Niekedy ide o veľmi detailnú analýzu stavu školstva, ako napr. v prípade tohto blogu <https://dennikn.sk/blog/1115739/co-chceme-v-sas-presadit-v-skolstve/> (aj keď ide o blog poslanca NR SR, teda je možné ho vnímať ako politicky motivovaný článok).

Prípadne aj tento blog (To dá rozum) <https://dennikn.sk/blog/913959/preco-sme-vsadili-na-zmenu-skolstva-postavenu-na-vyskume/>.

O zmene v celkovom systéme školstva a následnom zlepšení jeho kvality zas pojednáva napr. tento blog - <https://dennikn.sk/blog/1298752/chcete-zlepsit-nase-skolstvo-a-neviete-ako-podporte-tych-ktori-to-robja-dobre/>

Odborné stránky sa venujú kvalite vzdelávania odlišným spôsobom. Na svojich stránkach prezentujú programy, granty, kurzy pre učiteľov, riaditeľov alebo žiakov, kde sa dá zlepšiť kvalita vzdelávania, resp. vyučovacieho procesu, napr. <https://eduworld.sk/cd/ts/4585/podnikatelske-vzdelavanie-ziakov>, <https://eduworld.sk/cd/lucia-brezovska/3393/naroky-na-ucitelov-21storočia-su-vysoke-kvalita-ich-vzdelavania-zohra-velku-rolu-v-napredovaní-vzdelavacích-systémov>.

Neformálne vzdelávanie v médiách

V mienkotvorných médiách, teda tých, ktoré vyhľadávajú bežní čitatelia, sa možno stretnúť s tým, že neformálne vzdelávanie sa vysvetľuje ako:

- získanie novej kvalifikácie praxou. Napr. človek, ktorý sa vyučil ako murár, no pracuje dlhé roky ako čašník, by mal mať certifikát o kvalifikácii v danom odbore.
- nadobudnutie všeobecných informácií a rozvinutie kreativity pre ľudí vo vyššom produktívnom veku 45/55 rokov a viac.
- aktivity, ktoré vyplnia čas deťom počas letných prázdnin – tzv. Detská univerzita.
- diskusné stretnutia na rôzne témy, napr. v danom prípade išlo o stretnutia s cieľom zvýšiť poznatky študentov o korupcii.
- ale sú aj príklady, kde je na príklade Medzinárodnej ceny vojvodu z Edinburghu vysvetlený celý koncept neformálneho vzdelávania (.týždeň).

O neformálnom vzdelávaní sa viac zmieňujú blogeri vo svojich blogoch, ktoré sú súčasťou internetových portálov väčšiny novín. Vo svojich článkoch sa zameriavajú na vysvetlenie čo to je neformálne vzdelávanie, na čo ho potrebujeme, resp. kde sa využíva.

Príklady:

- <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/393321-rezort-skolstva-chce-posilnit-uznanie-neformalneho-vzdelavania/>
- <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/392426-plavcan-chce-posilnit-uznavanie-neformalneho-vzdelavania/>
- <https://kosicednes.sk/tv/neformalne-vzdelavanie-v-kniznici/#>
- <https://dennikn.sk/blog/591203/zavadza-sa-povinne-vzdelavanie-namiesto-povinnej-skolskej-dochadzky-nic-to-nezmeni-ak/>
- <https://kosice.korzar.sme.sk/c/20521186/najdi-svojich-predkov-a-vytvor-rodostrom.html>
- <https://spis.korzar.sme.sk/c/20578542/pod-tatrami-otvorili-po-prvykrat-detsku-univerzitu.html>
- <https://www.tyzden.sk/spolocnost/39058/ocenuju-mladych-za-vytvrvalost-je-dolezitejsia-ako-vysoke-iq/>

Omnoho lepšie je vysvetlené NFV na odborných portáloch. Ide predovšetkým o články, kde:

- sa vysvetľuje učiteľom o čom neformálne vzdelávanie vôbec je, aká je jeho definícia a ako to môžu samotní učitelia využiť vo svojej triede.
- poskytujú sa konkrétne rady, predovšetkým pre učiteľov, ako začleniť neformálne vzdelávanie do svojho vyučovacieho procesu. Napr. Iuventa ponúka aj praktické typy a techniky neformálneho vzdelávania.
- niektoré články doslova nabádajú učiteľov, aby vyskúšali nové metódy a tak skvalitnili svoju výučbu.
- Poskytujú sa aj odkazy na konkrétne projekty, do ktorých by sa mohli zapojiť buď učitelia alebo celá škola.

Príklady:

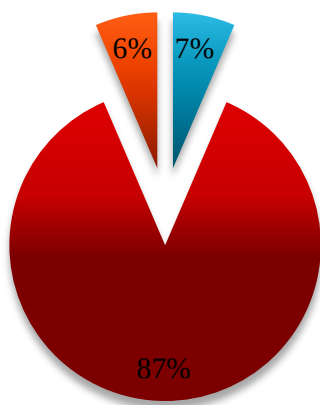
- <https://eduworld.sk/cd/martina-pupavova/2280/socialne-vzdelavanie-vs-neformalne-vzdelavanie>

- <https://www.iuventa.sk/sk/sub/projektpraktik/Metodicky-portal/Videometodiky/Metody-a-techniky-v-neformalnom-vzdelavani.alej>
- https://europa.eu/youth/eu/article/54/1730_sk
- <https://medialnavychova.sk/neformalne-vzdelavanie/>

Ako ukazujú výsledky nášho prieskumu, informácii o kvalite vzdelávania je v celoslovenskej tlači pomerne málo, sú skôr kritické, istú náhradu predstavujú blogy. V regionálnych denníkoch sa tejto téme pozornosť takmer nevenuje. V prípade neformálneho vzdelávania je v mienkotvorných denníkoch a týždenníkoch nie vždy korektne interpretované, v regionálnych možno nájsť len veľmi ojedinelé zmienky o nejakých projektoch a pod.

Stakeholderi ako účastníci rozhovorov tieto zistenia potvrdili a vyjadrili s výrokom, že „spoločnosť je dostatočne informovaná, pozná a je stotožnená s podstatou a nástrojmi neformálneho vzdelávania“ jasný nesúhlas. Ten bol doplnený názormi, že odborná verejnosť možno áno, ale bežná určite nie. To deklaruje aj stav na odborných portáloch, ktoré sa téme venujú a v tomto je možno vidieť naopak medziročný kvalitatívny posun.

■ súhlasím ■ nesúhlasím ■ neviem

Obrázok 5 Spoločnosť je dostatočne informovaná, pozná a je stotožnená s podstatou a nástrojmi neformálneho vzdelávania.

V rámci štruktúrovaných rozhovorov bola položená otázka respondentom, čo oni považujú za najväčšie bariéry v spoločensko-politickej oblasti.

Odpovede pedagógov

- apatickosť a ľahostajnosť, pasivita-učitelia aj žiaci, priemernosť je „cool“, nadpriemernosť a inakosť je deviácia, všetko navyše je zbytočné, aj tak sa nič nezmení – vychádza to zo stavu spoločnosti

Odpovede poskytovateľov neformálneho vzdelávania

- naša spoločnosť na to nie je pripravená, preto ani nevyvíja tlak na politiku, aby to zmenila, chýba osveta
- mentálny model nastavený proti akejkolvek ďalšej ohlásenej reforme, zmene
- nízka úroveň dôvery v spoločnosti voči dopadom NFV na mladých ľudí

Zriaďovatelia a predstavitelia MPC na túto otázku nereflektovali.

1.5 Bariéry legislatívno – inštitucionálne

Systém fungovania regionálneho školstva je celkovo veľmi komplikovaný a neprehľadný. Sústava zákonov (zákony, nariadenia vlády, vyhlášky) reguluje veľké množstvo oblastí od financovania, cez správu škôl s školských zariadení a pod. Zoznam uvedený nižšie⁹ nie je samoučelný, ale prezentuje rozsah legislatívnej úpravy a tým demonštruje aj jej široký záber.

Zákony

- zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení
- zákon č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁹ <https://www.minedu.sk/regionalne-skolstvo/>

Nariadenia vlády

- nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 341/2004 Z. z. ktorým sa ustanovujú katalógy pracovných činností pri výkone práce vo verejnom záujme a o ich zmenách a dopĺňaní
- nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 201/2019 Z. z. o priamej výchovno-vzdelávacej činnosti
- nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 189/2017 Z. z. o poskytovaní pomoci na dodávanie a distribúciu mlieka, ovocia, zeleniny a výrobkov z nich pre deti a žiakov v školských zariadeniach
- nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 630/2008 Z. z. ktorým sa ustanovujú podrobnosti rozpisu finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre školy a školské zariadenia
- nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 388/2018 Z. z. ktorým sa ustanovujú zvýšené stupnice platových taríf zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme

Vyhlášky

- vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 361/2019 Z. z. o vzdelávaní v profesijnom rozvoji
- vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 292/2019 Z. z., ktorou sa ustanovujú kritériá na určovanie najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka stredných škôl
- vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 251/2018 Z. z. o sústave odborov vzdelávania pre stredné školy a o vecnej pôsobnosti k odborom vzdelávania
- vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 218/2017 Z. z. o učebniciach, učebných textoch a pracovných zošitoch
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 320/2008 Z. z. o základnej škole
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 305/2008 Z. z. o škole v prírode
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 306/2009 Z. z. o školskom klube detí, školskom stredisku záujmovej činnosti, centre voľného času, školskom hospodárstve a stredisku odbornej praxe
- vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 65/2015 Z. z. o stredných školách
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 306/2008 Z. z. o materskej škole
- vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 64/2015 Z. z. o sústave odborov vzdelávania a o vecnej pôsobnosti k odborom vzdelávania (zrušená vyhláškou č. 251/2018 Z. z.)

- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 437/2009 Z. z. ktorou sa ustanovujú kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky pre jednotlivé kategórie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 291/2004 Z. z. ktorou sa určujú podrobnosti o spôsobe ustanovenia orgánov školskej samosprávy, o ich zložení, o ich organizačnom a finančnom zabezpečení
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 231/2009 Z. z. o podrobnostiach o organizácii školského roka na základných školách, na stredných školách, na základných umeleckých školách, na praktických školách, na odborných učilištiach a na jazykových školách
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 445/2009 Z. z. o kontinuálnom vzdelávaní, kreditoch a atestáciách pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 330/2009 Z. z. o zariadení školského stravovania
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 236/2009 Z. z. o školskom internáte
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 326/2008 Z. z. o druhoch a náležitostiach vysvedčení a ostatných školských tlačív vrátane spôsobov ich evidencie a uloženia
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 325/2008 Z. z. o školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 324/2008 Z. z. o základnej umeleckej škole
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 323/2008 Z. z. o špeciálnych výchovných zariadeniach
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 322/2008 Z. z. o špeciálnych školách
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 321/2008 Z. z. o jazykovej škole
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 307/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní žiakov s intelektovým nadaním
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 9/2006 Z. z. o štruktúre a obsahu správ o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach škôl a školských zariadení
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 137/2005 Z. z. o školskej inšpekcii

Osobitnú kapitolu predstavujú normy na regionálnej a miestnej úrovni vo forme všeobecne záväzných nariadení a pod. Kľúčovou otázkou je, či má legislatíva vplyv na dynamiku zmien vo formách a procese výučby. Opýtali sme sa aj v rozhovoroch:

Čo sú najväčšie bariéry v legislatívno – inštitucionálnej oblasti?

Odpovede pedagógov

- rigidný obsah kurikula, medzipredmetové bariéry, taxatívne vymedzovanie, zapracovanie cieľov do strategických dokumentov,
- chýba podpora učiteľov (školenia neformálnych metód vzdelávania, mentoring)
- veľa požiadaviek na formálne vzdelávanie
- prevláda tlak na prípravu žiaka vo formálnom systéme

Odpovede zriaďovateľov

- tí označili, že práve tieto bariéry sú na 1.mieste

Odpovede predstaviteľov MPC

- bez odpovede

Odpovede poskytovateľov neformálneho vzdelávania

- nie je zriadený systém/inštitúcia, ktorá by združovala odborníkov v tejto oblasti, vrátane ďalšieho vzdelávania a získavania informácií a inovácií, ktoré by sa následne vedeli v praxi využívať, a to hlavne v spolupráci s MŠ, ZŠ, SŠ a VŠ
- nedostatočne popísanie metódy, zadefinovanie žiadaných výstupov, chýbajúci dopyt v kurikulu po takomto vzdelávaní
- nastavenia vzdelávacích plánov pre jednotlivé ročníky
- existujú aj dobré koncepčné dokumenty, ale nevieme ich presadiť do praxe
- príliš veľa organizácií venujúcich sa NFV, pričom nie každá ho dokáže poskytnúť v dostatočnej miere
- nedostatočná legislatívna úprava NFV vo vzdelávacom systéme.
- historicky chýba spolupráca medzi jednotlivými „bublinami“: CVČ, IUVENTA, školy – spoluprácu nepodporuje systém financovania per capita. Systém je už zmenený aj legislatívne, len implementácia sa nedeje.

Aj z vyššie uvedeného vyplýva, že kľúčovým sa tu ukazuje legislatíva v oblasti vzdelávacích programov, motivačných prvkov pre využívanie NFV a validity NFV.

Štátny vzdelávací program je záväzný dokument, ktorý pre jednotlivé stupne vzdelania vydáva Ministerstvo školstva a je zverejnený na stránke :

<http://www.statpedu.sk/sk/svp/statny-vzdelavaci-program/>. Stanovuje všeobecné ciele vzdelávania a kľúčové kompetencie, ku ktorým má vzdelávanie smerovať. Vymedzuje hlavne základný obsah vzdelávania a jeho usporiadanie, podmienky vzdelávania, ciele daného typu školy, kľúčové kompetencie, profil absolventa, rámcové učebné plány, rámcové učebné osnovy. Je východiskom pre tvorbu školského vzdelávacieho programu, v ktorom sa zohľadňujú aj špecifické podmienky a potreby regiónu.

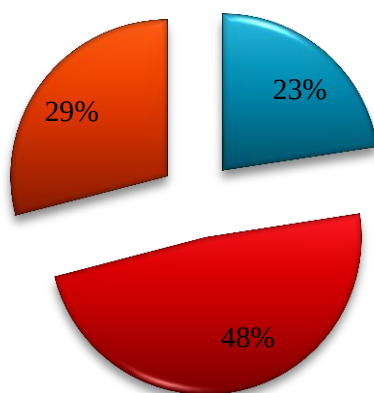
Školský vzdelávací program (ŠVP) je základný pedagogický dokument. Škola ho vypracováva na základe štátneho vzdelávacieho programu na podmienky školy. Je to výpoveď školy o predstave kvality jej vzdelávania. V ňom sa odráža zameranie školy a jej stratégia. Vytvára ho celý pedagogický zbor. Každý učiteľ vytvára ŠVP pre svoj predmet. Jeho súčasťou je učebný plán. Ten je základnou didaktickou normou, ktorá zabezpečuje výber učebných predmetov pre daný typ školy, určuje počet týždenných hodín pre jednotlivé predmety a ročníky. Určujú ho komisie Ministerstva školstva. Je zverejnený na stránke www.statpedu.sk.

Jadro problému sa javí ako lepšie ukotvenie NFV v legislatíve a tým aj vytváranie priestoru pre zavádzanie podporných a motivačných faktorov pre iný typ vzdelávania v rámci školských vzdelávacích programov. Toto bolo často spomínané ako jeden z brzdiacich faktorov.

K neprehľadnosti systému v školstve neprispieva ani to, že nielen legislatíva je rozsiahla a komplikovaná, ale aj skutočnosť, že na tomto poli operuje množstvo aktérov vo formálnej rovine (napr. na národnej úrovni Štátny inštitút odborného vzdelávania, Štátne školské inšpekcie, Štátny pedagogický ústav, Metodicko-pedagogické centrum, Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, Národný ústav celoživotného vzdelávania a pod.) V súčasnosti by bolo veľmi trúfalé priradiť oblasť NFV niekomu pod hlavnú gesciu, možno Juventa je tým správnym “orgánom“, avšak aj keď takmer všetky inštitúcie nejakým spôsobom na túto tému reflektujú, akoby chýbalo systémové poňatie tejto problematiky a to aj do budúcnosti.

Ďalšou zaujímavou oblasťou by mohla byť validita NFV, no v tejto súvislosti takmer polovica respondentov v rozhovoroch uviedla, že validita nie je problémom pre nevyužívanie NFV.

■ súhlasím ■ nesúhlasím ■ neviem

Obrázok 6 Školy nevyužívajú neformálne vzdelávanie, lebo nie je vôbec riešená otázka jeho validity.

Obvykle sa otázka validácie neformálneho vzdelávania totiž stáva súčasťou komplexnejších stratégií celoživotného vzdelávania. Celoživotné vzdelávanie vyžaduje, aby sa otvorili úrovne systémov vzdelávania, čím sa dosiahne, že vzdelávacie výstupy nadobudnuté v rozličnom prostredí a kontexte možno navzájom spojiť. Ak sa učenie, zručnosti a kompetencie realizujú a nadobúdajú mimo formálneho vzdelávania a odbornej prípravy, zostávajú pre okolie neviditeľné a slabo hodnotené, preto sa potreby celoživotného vzdelávania jednotlivca nemôžu dosiahnuť a naplniť.

V legislatíve SR sa problematika uznávania výsledkov neformálneho a informálneho vzdelávania rieši od prijatia zákona o ďalšom vzdelávaní. V roku 2007 bol vládou SR schválený legislatívny zámer zákona, ktorý bol východiskom pre zákon o celoživotnom vzdelávaní. Hlavným cieľom pripravovaného zákona bolo vytvoriť pravidlá a postupy uznávania výsledkov neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa, ktoré budú motivovať občanov aktívne vstupovať do otvoreného systému celoživotného vzdelávania s cieľom nadobúdať nové kvalifikácie podľa vlastných potrieb a potrieb trhu práce. Špecifické ciele pripravovaného zákona obsahovali opatrenia na zabezpečenie kvality neformálneho vzdelávania certifikáciou vzdelávacích inštitúcií, certifikáciou lektorov a akreditáciou programov neformálneho vzdelávania. Overovanie výsledkov malo preukázať, či si žiadateľ osvojil príslušné vedomosti a zručnosti pre nadobudnutie čiastočnej alebo úplnej kvalifikácie.

V roku 2007 prijala vláda SR Stratégiu celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva, ktorá sa venovala pomerne podrobne problematike uznávania neformálneho a informálneho učenia a navrhovala zavedenie nástrojov na zabezpečenie kvality (napr. certifikácia inštitúcií a lektorov CŽV) a vytvorenie systému pre uznávanie (napr. zavedením autorizovaných inštitúcií). Mnohé z navrhovaných opatrení sa nezrealizovali, jedným z uskutočnených opatrení bolo však prijatie zákona o celoživotnom vzdelávaní v roku 2009. V súčasnosti platný zákon č. 568/2009 o celoživotnom vzdelávaní definuje celoživotné vzdelávanie ako princíp založený na školskom vzdelávaní a ďalšom vzdelávaní, pričom sa realizuje formou formálneho, neformálneho vzdelávania, ako aj informálneho učenia sa. Zákon ustanovil aj vytvorenie Národnej sústavy kvalifikácií, Národného kvalifikačného rámca, Informačného systému ďalšieho vzdelávania a Systému monitorovania a prognózovania vzdelávacích potrieb.

Vo februári 2009 vláda schválila postup implementácie Európskeho kvalifikačného rámca pre celoživotné vzdelávanie v podmienkach Slovenskej republiky, ktorý stanovil úlohy na národnej úrovni vo vzťahu k európskym iniciatívam, predovšetkým vytvorenie Národného kvalifikačného rámca a jeho prepojenie s Európskym kvalifikačným rámcom a naštartovanie národných projektov tvorby Národnej sústavy kvalifikácií a Národnej sústavy povolání.

Národný projekt „Tvorba Národnej sústavy kvalifikácií“ realizoval Štátny inštitút odborného vzdelávania v rokoch 2013 - 2015. Projekt vytvoril verejný register 1000 kvalifikačných kariet s popisom kvalifikačných a hodnotiacich štandardov, ktoré umožnia porovnávanie výsledkov vzdelávania dosiahnutými rôznymi vzdelávacími cestami, uľahčia porovnanie kvalifikačných úrovní v Slovenskej republike s inými krajinami EÚ a vytvoria prepojenie medzi formálnym a neformálnym vzdelávaním. Výsledky týchto iniciatív však možno hodnotiť skôr ako nenaplnené očakávania.

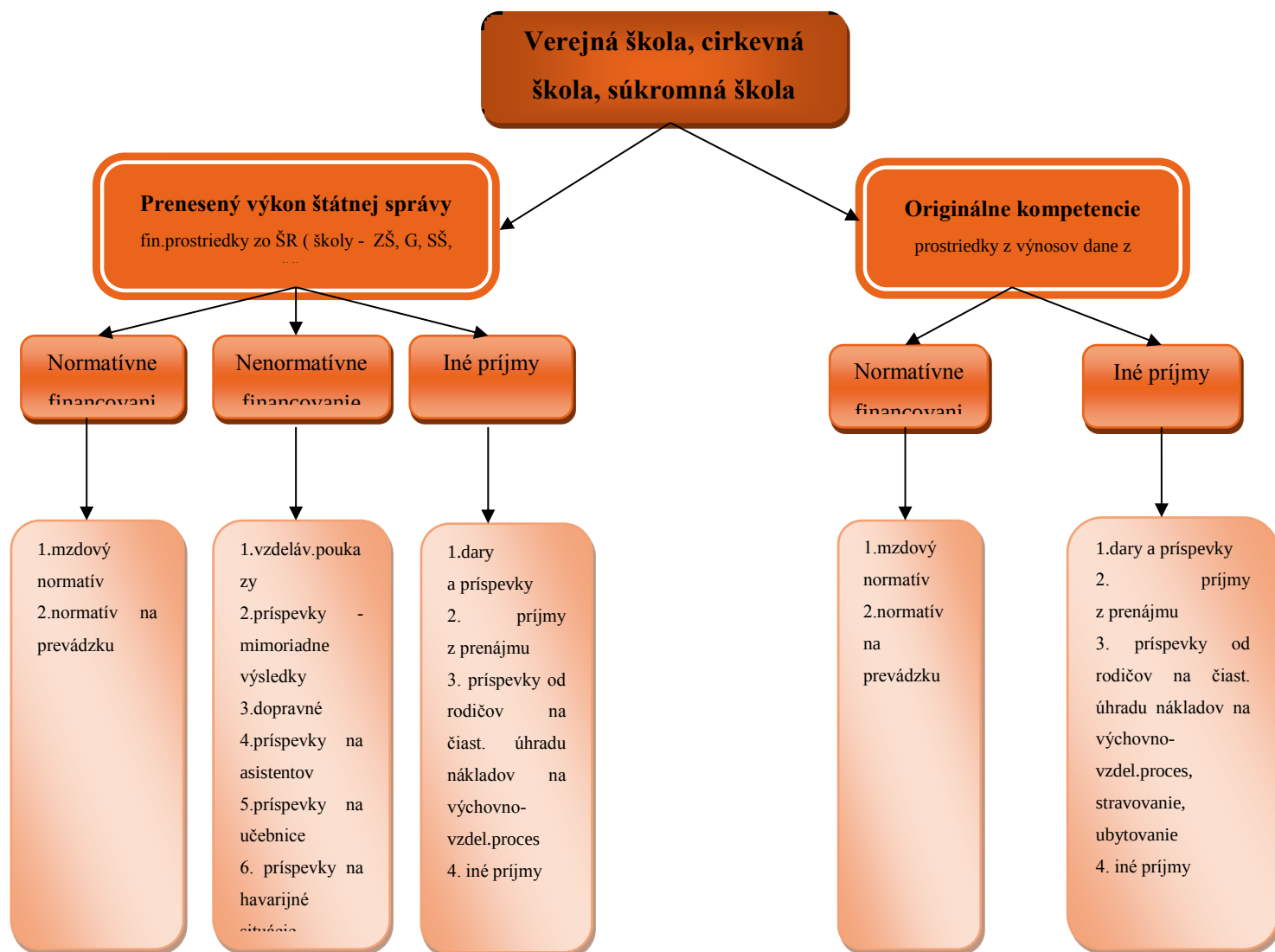
1.6 Bariéry finančné

Táto podkapitola by mohla bez problémov nadväzovať na predchádzajúcu v zmysle myšlienky, že aj financovanie regionálneho školstva je veľmi komplikované a neprehľadné.

Hlavným zdrojom financovania škôl a školských zariadení sú:

- a) prostriedky zo štátneho rozpočtu poskytované prostredníctvom rozpočtovej kapitoly MŠ SR v rámci prenesených kompetencií,
- b) prostriedky poskytnuté podielovo z výnosu dane z príjmov fyzických osôb v rámci originálnych kompetencií.

Zameranie analýzy nemá ambíciu venovať sa podrobne financovaniu škôl, no ako deklaruje obrázok nižšie, ani by to nebolo účelné s ohľadom na rozoberanú tému. Pozornosť bude teda sústredená na možnosti finančného zabezpečenia NFV v aktuálnych podmienkach.

Obrázok 7 Zdroje financovania regionálnych škôl

Učitelia zúčastnení v dotazníkovom prieskume až v 72%-ách súhlasili s výrokom, že „Školy nemajú v rozpočtoch plánované prostriedky na dôslednejšie zavádzanie aktivít NFV“. Toto sa preukázalo ako najvýraznejší brzdiaci faktor. V rozpočtoch sa dostatočne nemyslí na podporu zmien v prístupe k novým metódam, spravidla sú tieto aktivity realizované cez projekty, z iniciatívy mimovládnych organizácií a iných organizácií alebo je to potom osobná iniciatíva a zariadenosť učiteľov. Niektoré ďalšie názory vyplynuli z rozhovorov.

Bariéry vo finančnej oblasti

Odpovede pedagógov:

- nedostatok zdrojov na pomôcky a materiál
- dizajn tried a učební je demotivujúci
- nedostatočná vybavenosť tried o nové média IKT technika, televízor, interaktívna tabuľa, tablety
- NFV si vyžaduje čas na prípravu učiteľa a aj technické vybavenie pre žiaka (priestorové a materiálne)

Odpovede zriaďovateľov (VÚC):

- príprava nových foriem vzdelávania a rôznych pomôcok si často vyžaduje aj ďalšie financie
- školy NFV financujú z externých zdrojov, sponzorsky a pod.

Odpovede MPC:

- bez odpovede

Odpovede poskytovateľov neformálneho vzdelávania:

- je to práca, čas a energia navyše pre učiteľa a ak nie je dostatočne ohodnotená vedením, klesá aj záujem ju aplikovať
- nastavenie noratív na žiaka, nie na kvalitu vzdelávania, chýba motivácia a ak je, škola i pedagógovia musia vyvinúť extra aktivitu
- učiteľ nie je za to patrične ohodnotený

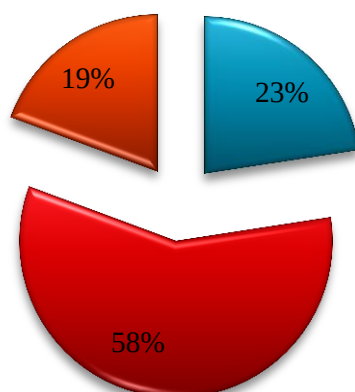
Financovanie regionálneho školstva je postavené na tzv. normatívnom princípe – to znamená, že škola dostáva dotáciu finančných prostriedkov podľa počtu žiakov a podľa personálnej a ekonomickej náročnosti výchovnovzdelávacieho procesu. Normatív je súčtom mzdového normatívu a prevádzkového normatívu.

Celkovo ide o viaczdrojové financovanie, kde školy dostávajú najväčší objem finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu, okrem toho však majú možnosť využiť i ďalšie zdroje:

- a) prostriedky od iných fyzických a právnických osôb za prenájom priestorov a zariadenia škôl alebo školských zariadení v čase, keď sa nevyužívajú na výchovno-vzdelávací proces (najčastejšie prenajímajú školy telocvične)
- b) zisk z podnikateľskej činnosti (využívajú pri školských jedálňach, ubytovniach, cvičné firmy) príspevky od rodičov (zákonných zástupcov) na čiastočnú úhradu nákladov na výchovu a vzdelávanie, ubytovanie a stravovanie v školských zariadeniach (platby rodičov za školský klub detí, stravovanie)
- c) príspevky a dary
- d) príspevky od zamestnávateľov a zamestnávateľských zväzov
- e) iné zdroje podľa osobitného predpisu

K vyššie uvedenému je možné doplniť aj celkové vnímanie súčasného spôsobu financovania regionálneho školstva, kde vyše polovica respondentov v rozhovoroch nesúhlasila, že normatívne financovanie (jeho súčasná podoba) je vhodný systém financovania regionálneho školstva.

■ súhlasím ■ nesúhlasím ■ neviem

Obrázok 8 Normatívne financovanie považujem za vhodný systém financovania regionálneho školstva

Zaujímavé je tiež to, že v rámci diskusií sa objavili názory, že „financií je dosť, je potrebné zmeniť ich distribúciu“.

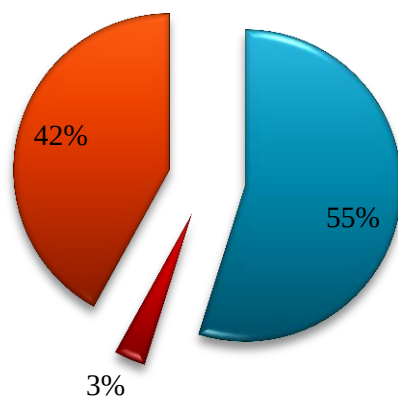
1.7 Bariéry personálne

Ďalšou identifikovanou oblasť, bola personálna, v rámci ktorej sme sa snažili overiť hypotézu:

Hypotéza 5. Existuje dopyt po intenzívnejšom zavádzaní prvkov neformálneho vzdelávania do existujúceho systému základných a stredných škôlách v regióne

55% účastníkov rozhovorov s týmto výrokom súhlasili, 42% sa nevedelo vyjadriť a len 3% prezentovali nesúhlas.

■ súhlasím ■ nesúhlasím ■ neviem

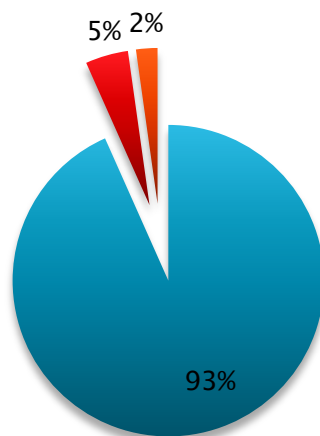

Obrázok 9 Existuje a zvyšuje sa dopyt po neformálnych metódach vzdelávania zo strany učiteľov

Čo na to oslovení pedagógovia v dotazníkovom šetrení?

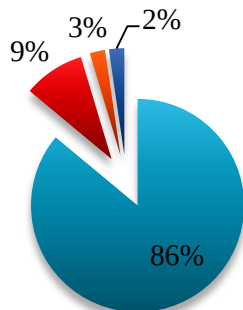
- až 93% učiteľov zo vzorky by uvítalo viac informácií o neformálnom vzdelávaní
- 86% učiteľov by sa v metódach NFV chcelo profesionálne vzdelávať
- 93% chce v praxi využívať viac metód NFV

■ Áno ■ Nie ■ Myslím, že ich je dost'

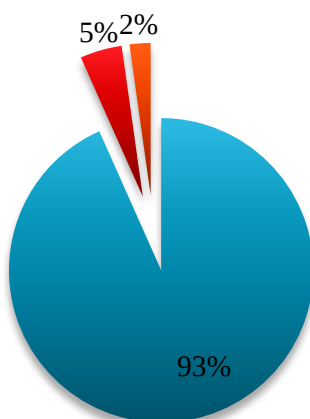
Obrázok 10 Uvítal/a by som viac informácií o metódach NFV

- Áno
- Nie
- Pomaly odchádzam do dôchodku
- Čiastočne boli tieto metódy vyučované na vysokej škole

Obrázok 11 Mám záujem profesionálne sa vzdelávať v metódach NFV

- Áno
- Nie
- Ja ich využívam v takej miere ako to uznám za vhodné

Obrázok 12 Chcel/a by som v praxi viac využívať metódy neformálneho vzdelávania

Ak sa ukazuje taká vysoká potreba nových poznatkov o NFV, zaujímalo nás, čo jednotliví reprezentanti považujú za najväčšie bariéry v personálnej oblasti:

Odpovede pedagógov:

- učiteľ nevie ako a nemá k tomu motiváciu
- mentálne bariéry učiteľov odchovaných v predošlom režime

- vnútorné nastavenia učiteľa – ten, ktorý má pravdu a opravuje žiakov,
- kvalita riaditeľov a riadiacich pracovníkov
- je potrebné nájsť, osloviť a odmeniť ochotných učiteľov
- nevedomosť a neochota, nechce sa im keď necítia podporu (vrátane finančného ohodnotenia)
- umožniť učiteľom vzdelávať sa v oblasti nových metód za finančného príspevku MŠ
- je to len o ochote učiteľov

Odpovede zriaďovateľov (VÚC):

- mnohí učitelia odmietajú vnášať do vzdelávacieho procesu nové metódy, ktoré často vyžadujú dôslednejšiu prípravu
- v ZŠ a SŠ nefungujú kariérni poradcovia

Odpovede MPC:

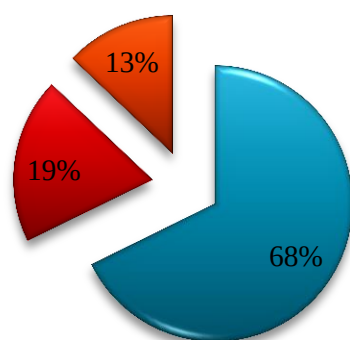
- nič nebráni, je to na osobnosti učiteľa

Odpovede poskytovateľov neformálneho vzdelávania:

- ak chýba dostatočný počet zamestnancov, chýba aj ďalšia energia a motivácia robiť niečo navyše
- nekvalifikovaní učitelia, neskúsení
- nevedomosť pedagógov, pohodlnosť, obava z nenaplnenia kurikula
- vyčerpanosť personálu a časté vyhorenie
- pripravenosť učiteľov na zmenu a jej okamžitú implementáciu do vyučovacieho procesu
- kvalitní učitelia, ktorí vedú pracovať s rôznymi metódami, treba však začať už pri ich príprave ma povolanie – na VŠ
- náročnejšie na prípravu, nedostatok času pedagógov
- prevláda formalistický prístup, treba mať ukončené vzdelanie na čo najviac stupňoch a mať na to papier
- nedostatok kvalifikovaných pracovníkov, schopných zaradiť prvky NFV do vzdelávacieho procesu ZŠ a SŠ
- chýba podporný externý mechanizmus na podporu učiteľov, otvoriť vzdelávanie ľuďom z praxe, nedostatočná príprava budúcich učiteľov

Mnohé z týchto slov potvrdzujú názory, keď až 68% respondentov v rozhovoroch súhlasilo, že „Učiteľ môže v súčasnosti využívať neformálne spôsoby vzdelávania, je to len na jeho ochote a aktivite“. Jedným dychom je ale dodané, že často to závisí od vedenia školy a jeho postoji k neformálnemu vzdelávaniu. Zvýraznená bola aj podpora rodičov. Veľmi dôležité je uviesť tiež, že nie na všetkých hodinách sa to ukazuje ako vhodné. Rovnako je mu to znemožnené vtedy, ak nie je dostupné vhodné materiálne zabezpečenie, príp. ak nepozná metódy a techniky. Niektoré komentáre upozorňovali, že to učiteľ môže robiť len do určitej miery a záleží aj od kolektívu učiteľov a ich postoji k daným témam.

■ súhlasím ■ nesúhlasím ■ neviem

Obrázok 13 Učiteľ môže v súčasnosti využívať neformálne spôsoby vzdelávania, je to len na jeho ochote a aktivite

1.8 Diskusia a sumár zistení z analýzy

Táto analýza mala napomôcť zodpovedať hlavnú výskumnú otázku:

*Je neformálne vzdelávanie v regióne východného Slovenska skutočne **možné a vhodné** pre dosiahnutie vyššej kvality vzdelávania na základných a stredných školách?*

Výsledky poukázali na nasledujúce zistenia (sumár zistení):

- NfV je s ohľadom na výzvy rozvoja spoločnosti a budúcnosti sveta práce **vhodné** pre intenzívnejšie implementovanie do formálneho vzdelávacieho systému, najmä čo sa týka komplexnejšieho rozvoja jednotlivca, čo prispeje k zvýšeniu kvality vzdelávania na základných a stredných školách v regióne východného Slovenska
- Je veľmi dôležité posudzovať vhodnosť NfV vzhľadom k predmetu vzdelávania, očakávaných cieľov či zamerania vzdelávania
- Aktuálne sa NfV realizuje viac mimo formálneho systému a predstavuje len nesystémový/ad hoc doplnok ku tradičnému vzdelávaniu
- Existuje priestor pre intenzívnejšie využívanie NfV v základných a stredných školách v regióne východného Slovenska
- K najvýznamnejším faktorom, ktoré brzdia a neprispievajú k dynamickejším zmenám v tejto oblasti patria: (prečo to nie je **možné**?)
 - NfV sa sporadicky objavuje takmer vo všetkých strategických reformných dokumentoch v oblasti školstva, avšak pomerne vágne a bez konkrétnych opatrení, v regionálnych plánoch je mu tiež venovaná istá pozornosť;
 - NfV veľmi slabo rezonuje tak v celoslovenskej ako aj v regionálnej tlači;
 - Neexistuje dostatočný tlak verejnosti na zmenu, bežná verejnosť je nedostatočne informovaná o problematike a prevláda skepsa a negativizmus;
 - Naopak zvyšuje sa osвета v odborných kruhoch, pribúda veľa iniciatív za zmenu, rozrástá sa relevantná skupina aktérov zaoberajúcich sa NfV;
 - Legislatívny a inštitucionálny rámec v oblasti regionálneho školstva je komplikovaný, neprehľadný, vrátane systému financovania a nedostatočne reflektuje potreby zmeny prístupu k vzdelávaniu v oblasti NfV;
 - V rozpočtoch škôl nie sú plánované financie na programy NfV, to sa realizuje skôr cez projekty a iniciatívy neziskových organizácií poskytujúcich NfV;
 - Zriaďovatelia síce vyjadrujú zväčša podporu, ale chýbajú konkrétnejšie opatrenia;
 - S výnimkou alternatívnych škôl je zavádzanie NfV „odsúdené“ v prevažnej miere na ochotu, znalosti a motiváciu jednotlivých učiteľov;

- V školách sa napriek pretrvávajúcej rigidite vo vzdelávaní nachádzajú aj proaktívni pedagógovia, ktorí majú snahu meniť a zmeniť vzdelávací proces;
- Aktívni učitelia nemajú vytvorené podmienky pre zavádzanie NFV, chýbajú aj externé motivačné faktory, ale prejavili záujem vzdelávať sa v tejto oblasti a aj intenzívnejšie NFV v praxi aplikovať.

Do diskusie na záver tiež uvádzame názory respondentov zúčastnených v rozhovoroch na otázku:

„Je, podľa Vás, prínosné, aby sa do vzdelávania v ZŠ a SŠ viac zavádzali metódy neformálneho vzdelávania (zážitkové učenie sa, riešenie problémov tzv. projektové vyučovanie, učenie sa interakcii v skupine/komunite, učenie sa v reálnych životných situáciách a pod.)? Ak áno, prečo“:

Odpovede pedagógov:

- áno, sčasti tieto metódy už prenikli do škôl, je to deťom blízke – potrebujú iné podnety a spoločnosť, iné prístupy
- áno, je to pre žiaka obohacujúce a tiež pre učiteľov – hlavne mladých
- áno, dnes už nie je pre žiakov zaujímavý učiteľ, ktorý učí tradične, žiaci sú nároční
- áno, lebo získavajú kompetencie, ktoré ich učia logicky a systematicky premýšľať, čo je nevyhnutné pre ich ďalšie štúdium
- áno, pretože ZŠ a SŠ nepripravuje deti na život
- áno, je potrebný prienik a vzájomná pomoc a zdieľanie, viac spolupracovať s inštitúciami, ktoré sídlia v blízkosti škôl, potreba budovania komunity
- áno, na mnohých školách sa to deje

Odpovede zriaďovateľov (VÚC):

- myslím, že áno, čím viac zmyslov učiaci sa zapojí, tým je efekt učenia lepší
- áno, je to príprava na reálny život

Odpovede MPC:

- tieto metódy sa už dávno využívajú aj vo formálnom vzdelávaní
- áno, žiak sa cez zážitok učí, nie len v kognitívnej, ale aj v afektívnej a psychomotorickej oblasti
- vymenované metódy nie sú metódami len neformálneho vzdelávania

- všetko uvedené v zátvorke sa už na školách realizuje

Odpovede poskytovateľov neformálneho vzdelávania:

- áno, lebo prostredníctvom NFV sa stávajú priamymi účastníkmi vzdelávania, nie len pasívnymi konzumentmi nových informácií, tak sa podporí ich asertivita a kooperácia a zistia aká je ich reálna reakcia na nové podnety, skutočná spomienka pretrvá dlhšie ako naspamäť naučené vedomosti
- áno, minimálne viesť so žiakmi dialóg, nie len vykladať látku a skúšať
- áno, lebo skúsenosť a zážitok sú najsilnejšími pedagogickými nástrojmi
- áno, pre lepšiu pripravenosť žiakov na reálny svet a ich schopnosť presadiť sa aj v globalizovanom svete
- áno, nakoľko tieto metódy často reflektujú súčasné požiadavky spoločnosti, pracovného trhu
- áno, je potrebné pracovať s učiteľmi a podporovať ich vzájomnú spoluprácu
- áno, ale tieto veci by mali byť súčasťou aj formálneho vzdelávania
- áno, diskusia, debata, príležitosť vyjadriť svoj názor, zisťovanie názorov mladých ľudí
- áno, ale malo by to byť súčasťou formálneho vzdelávania, v súčasnosti však mnohé formy NFV. supľujú to formálne. NFV by malo byť doplnkom formálneho a rozvíjať tie zručnosti, ktoré žiak sám chce a je ochotný vyčleniť aj časť svojho voľného času
- áno, lebo dôležitejšie ako dosahovať výborný prospech je to, aby sa deti chceli učiť a s radosťou chodili do školy
- áno, ale nemôžeme to nechať iba na učiteľov, je potrebné zvýšiť kvalitu ľudí na rozhodujúcich pozíciách (riaditelia, MŠ SR)
- áno, lebo prispievajú k pochopeniu teórie, ktorá sa preberá a umožňuje žiakom pochopiť súvislosti
- áno, lebo pridávajú ku formálnemu vzdelávaniu kreativitu, inovatívnosť a pocit učenia sa bez uvedomenia si, že sa učia nové veci
- áno a využívať čo najviac typov metód a prístupov vzdelávania, aby oslovili všetky typy a štýly učiacich sa

Ku špecifikám NFV, ktoré je potrebné brať do úvahy pri implementácii do tradičného spôsobu vzdelávania boli v dotazníku uvedené:

- NFV je časovo, organizačne a finančne náročnejšie
- je potrebné veľa času na prípravu a realizáciu oproti klasickým metódam
- nie sú k dispozícii metodické príručky a ak sú, tak nie ako konkrétne rozpracované aktivity, ale ako inšpirácia.
- Pri NFV často chýba reálne prepojenie s obsahom vyučovania, učiteľ je odkázaný na improvizácie, čo je problém pre menej zbehlých jedincov, NFV je v dnešnej dobe chápané ako nejaký alternatívny doplnok vyučovania.
- veľká vyťaženosť zapojených kolegov, všetko sa to deje cez víkendy a zamestnávateľ nič nezohľadňuje, lebo nemá financie na podporu takýchto aktivít, hoci ich schvaľuje
- náročné je udržať motiváciu učiteľov na aplikáciu NFV; možné rýchlejšie vyhorenie učiteľov aplikujúcich NFV ako pri učiteľoch využívajúcich klasické vzdelávacie metódy
- nutné je dodatočné finančné zabezpečenie,
- teraz je málo priestoru v školskom vzdelávacom programe
- nesúlad s požiadavkami a školským vzdelávacím programom
- NFV nie je aktuálne zavedené v legislative.

Toto všetko môže poslúžiť ako inšpirácia pre koncepčný a systémový prístup i prepájanie formálneho systému s NFV.

Napriek mnohým kritickým názorom je potešiteľné, že na Slovensku je už nesmierne veľa inšpirácií. Ako lídrov v oblasti NFV respondenti uviedli:

Pedagógovia

Leaf , Teach for Slovakia, Indícia, n.o., KAN – Kolegium Antona Neuwirtha, Medzinárodná cena vojvodu z Edinburghu, Školský network Ladislava Baraniaya, Nadácia Pontis, Živica, JA Slovensko, Karpatská nadácia, Iuventa

Zriaďovatelia (VÚC):

sú to najmä rôzne OZ, neziskové organizácie, vzdelávacie inštitúcie, centrá voľného času...

V poslednom čase urobili veľký kus práce aj rôzne médiá, internet, RTVS rôznymi reláciami.

Predstavitelia MPC:

MPC – projekt ŠOV (škola otvorená všetkým, Iuventa

Poskytovatelia neformálneho vzdelávania:

Súkromná ZŠ FELIX, Bratislava, Waldorfská pedagogika v Košiciach, Iuventa, Človek v ohrození, Živica, Centrum environmentálnych aktivít (BA), Fénix, Divadlo na peróne (znevýhodnení), Artest (znevýhod.), OZ V.I.A.C., CEXIEF, PLUSko, Outward Bound Slovensko, Slovenský skauting, Edudrama, Postbellum, Rozbehn sa!, Youth Watch, YMCA, eRko, Domka, Nízkoprahy, SMK, Junior Achievement Slovensko, Indícia, n.o., Medzinárodná cena vojvodu z Edinburghu – 2x, CENEF – centrum pre podporu NFV, Slovenská debatná asociácia Regionálne centrum mládeže – CVČ v Košiciach, EduEra – RMPK, RMŽK, zčasti aj RMKK

Možno dodať, že analýza poukázala na to, že iniciatíva zdola za vytvorenie väčšieho priestoru pre NFV je aktuálne hlasnejšia, ako opatrenia prichádzajúce z vyšších úrovní. V procese zmeny je práca kvalitných pedagógov nenahraditeľnou. Ich kritická masa a vhodné podmienky vedia spolu vytvoriť správnu kombináciu formálneho a neformálneho spôsobu vzdelávania, ktorá sa stane v realite základných a stredných škôl v regióne východného Slovenska skutočnosťou.

2 Súhrn odporúčaní

Súhrn odporúčaní reaguje na najdôležitejšie zistenia z analýzy uvedené vyššie. Po vstupnej stati týkajúcej sa pojmológie v oblasti neformálneho vzdelávania a jeho validity je prezentovaný sumár hlavných odporúčaní pre jednotlivých aktérov a následne sú uvedené na inšpiráciu už existujúce príklady dobrej praxe.

2.1 Najskôr je však dôležité porozumieť si

Na účely projektu bolo v úvode definované **neformálne vzdelávanie** ako dobrovoľné vzdelávanie existujúce mimo formálneho systému, ktoré s cieľom rozvoja kľúčových kompetencií (vedomostí, zručností a postojov) jednotlivca využíva skôr zážitkové metódy a nástroje. Je to proces učenia sa s cieľom rozvíjať kreativitu a formovať komplexnú

osobnosť človeka. Na zistenie stavu poznania či jednotného vnímania tohto pojmu bola položená všetkým cieľovým skupinám v rozhovoroch otázka:

Aké je Vaša definícia neformálneho vzdelávania?

Odpovede pedagógov:

- také, ktoré neprebíha vo vzdelávacích inštitúciách, ale o.z., nadácie, spolky, kluby
- nemusí byť akreditované
- všetky formy vzdelávania okrem formálneho
- s využitím inovatívnych metód, ale dbá na dodržiavanie osnôv na tom ktorom stupni
- je dobrovoľné, ale organizované, niekedy aj platené
- vzdelávanie prostredníctvom techník neformálneho vzdelávania, zamerané na rozvíjanie mäkkých zručností a kompetencií pre život, založené na participatívnom princípe
- pomáha získať zručnosti, ktoré nie je možné získať inde a inak, umožňuje zmysluplné trávenie voľného času
- mimoškolské aktivity štruktúrovaného typu s konkrétnym výsledkom, angažovanie sa v aktivitách ako školský časopis, členstvo v kluboch, účasť na súťažiach
- individuálne, pracuje so žiakom aktívne, nie pasívne, pracuje s motiváciou žiaka

Odpovede zriaďovateľov (VÚC):

- vzdelávanie znevýhodnených skupín vrátane Rómov
- rozvoj mäkkých zručností
- všetko, čo sa so žiakmi robí mimo systém klasického vzdelávania
- realizované mimo formálneho vzdelávacieho systému, je voľnejšie, dobrovoľné, realizuje sa na základe záujmu učiaceho sa, realizuje sa rôznymi formami v rôznych typoch prostredí

Odpovede MPC:

- vzdelávanie mimo školy, využívanie voľného času na zdokonaľovanie svojich záujmov, záľub, aspirácií, kompetencií
- všetko, čo sa naučíme vlastnou skúsenosťou
- akákoľvek iná forma vzdelávania, mimo povinného vz. v školách, podpora formálneho vzdelávania

Odpovede poskytovateľov neformálneho vzdelávania:

- vzdelávanie, ktoré podporuje angažovanosť žiaka, jeho participáciu, využíva techniky ako dialóg, peer vzdelávanie, zážitkové vzdelávanie, rolové hry, divadlo, ...
- nie je postavené na pasívnom prijímaní informácií, podporuje kritické myslenie
- každé vzdelávanie mimo formálneho, zahŕňa programy funkčnej gramotnosti, zdravotnú výchovu, plánovanie rodičovstva, rekvalifikačné kurzy, ...
- také vzdelávanie, ktoré zabezpečí zručnosti, ktoré pripraví žiaka na uplatnenie na trhu práce, bez formálneho certifikátu, akreditácie
- vzdelávanie vyznačujúce sa zábavnou formou, dopĺňujúce vzdelávanie, ktoré umožňuje efektívnejšie využiť teoretické vedomosti v praxi, nadobúdanie praktických zručností
- posilňuje rozvoj osobnosti, sebadôvery, sebaistoty, sebapoznania, motivácie, ovplyvnenie postojov, kooperáciu v skupine, kreativitu, kritické myslenie, posilnenie spontánnosti a zdravej súťaživosti
- je dobrovoľné, teda účastník môže rozvíjať tie zručnosti a vedomosti, ktoré sám chce
- rozvíja charakterový posun, mäkké zručnosti, vlastná zodpovednosť a zapojenie účastníkov
- doplnkové vzdelávanie, rozvíjajúce individuálnu osobnosť a jej individuálne zručnosti
- vzdelávanie, ktoré je oddelené od školského vzdelávania, môže sa však zakomponovať aj do systému školy
- vzdelávanie mimo školy, v reálnom prostredí, bez obmedzenia času
- proces v ktorom sa ľudia navzájom učia novým veciam a nedostanú z toho oficiálny papier
- vzdelávanie založené na základe zážitku a participatívneho učenia sa
- neformálne vzdelávanie sa vzťahuje ku všetkým plánovaným programom osobného a sociálneho rozvoja ľudí určených na rozvíjanie celého radu kompetencií mimo formálneho vzdelávacieho kurikula

Fudaly, Lenčo (2008) vo svojej štúdii „Neformálne vzdelávanie detí a mládeže“ uvádzajú, že rôzni autori prezentujú rôzne náhľady na to, čo je formálne, neformálne a informálne vzdelávanie. Kým niektorí hovoria len o formálnom a neformálnom vzdelávaní, iní pridávajú aj tretí spôsob nadobúdania vedomostí a zručností – informálne vzdelávanie. Okrem toho, že

v rozličných definíciách sa presah toho, čo je formálne a čo už neformálne či informálne mení, niektorí argumentujú tým, že na celú problematiku by sa malo pozeráť nie z perspektívy toho, kto vzdeláva (učiteľ, systém), ale z perspektívy toho, kto si vedomosti a zručnosti osvojuje (učiaci sa, proces). Preto navrhujú používať namiesto vzdelávania pojmy neformálne učenie a informálne učenie⁸. V závere ponúkajú nasledovné definície:

Formálne vzdelávanie - vzdelávanie, ktoré sa realizuje vo vzdelávacích inštitúciách (školách), ktorého funkcie, ciele, obsah, prostriedky a spôsoby hodnotenia sú definované a legislatívne vymedzené. Reflektuje politické, ekonomické, sociálne a kultúrne potreby spoločnosti a vzdelávaciu tradíciu. Prebieha v stanovenom čase a formách. Zahrňuje nadväzujúce vzdelávacie stupne a typy, ktoré sú určené celej populácii alebo určitým skupinám populácie.

Neformálne vzdelávanie - program vzdelávania mimo formálneho vzdelávacieho systému s jasne stanoveným kurikulumom, ktoré však počíta s participáciou učiaceho sa na celom procese. Neformálne vzdelávanie využíva rôzne metódy aktívneho a zážitkového učenia sa.

Neformálne učenie - definovanie procesu neformálnej výchovy alebo neformálneho vzdelávania z pohľadu učiaceho sa, ktorý sa v konečnom dôsledku učí prostredníctvom nadobúdania a rozvíjania svojich zručností a vedomostí.

Informálne učenie - nezámerný, neorganizovaný, nesystematický a inštitucionálne nekoordinovaný celoživotný proces získavania vedomostí, osvojovania zručností a postojov z každodenných skúseností, z prostredia a kontaktov s inými ľuďmi. Z vôle učiaceho sa môže občas prebiehať aj cielene.

Ako ukázali rôznorodé odpovede opýtaných, väčšina z nich postrehla niektoré kľúčové charakteristiky neformálneho vzdelávania, avšak miestami došlo aj k zamieňaniu s podstatou informálneho učenia, alebo bola časť definície vytrhnutá z kontextu a pod. Je veľmi dôležité, aby v tejto oblasti prebiehala osвета vo všetkých cieľových skupinách, aby sa terminológia stala prirodzenou súčasťou slovníka nielen ľudí pracujúcich v mimovládnom sektore v tejto oblasti, ale aby s ňou aktívne pracovali najmä pedagógovia (čo je u mnohých už realitou), zriaďovatelia a pracovníci MPC, kde boli identifikované najväčšie medzery.

⁸ https://www.iuventa.sk/files/documents/7_vyskummladeze/prieskumy/publikacia_fudaly_lenco.pdf

2.2 Validita neformálneho vzdelávania

V analýze bariér v Grafe č. 6 bolo prezentované, že 48% učiteľov v dotazníkovom prieskume uviedlo, že validita NFV nie je problémom pri jeho (ne)využívaní. Neformálne vzdelávanie však nie je zvyčajne ukončené vydaním oficiálnych dokladov, čo spôsobuje u mnohých nedôveru voči takýmto formám vzdelávania. Odstrániť v tejto oblasti bariéry znamená, najprv zistiť príčiny:

Prečo má, podľa Vás, neformálne vzdelávanie na Slovensku slabú validitu, t.j. nie je uznávané?

Odpovede pedagógov:

- nemyslím si, že má slabú validitu, nedá sa asi ľahko zaznamenať v merateľných ukazovateľoch. „Ako riaditeľka mám skúsenosť, že neformálne vzdelávanie akceptuje 1. Slovenská inšpekcia, 2. všetky kontroly, 3. kolegovia – učitelia, keď sa im vysvetlí, prečo to chceme robiť, 4. Rodičia, 5. Študenti – milujú to, aj keď závisí na forme a osobnosti lídra vzdelávania“
- prežitky socializmu – nastavenia spoločnosti a kultúra – zameranie sa výhradne na formálne vzdelávanie
- doteraz je slabé povedomie o tom, že absolvovanie určitého programu je pre mnohých žiakov, absolventov výhodou v prijímaní do práce
- chýba informovanosť, osвета, projekty cez ktoré by boli vyškolení pedagógovia, absencia témy neformálneho vzdelávania chýba aj v rámci kontinuálneho vzdelávania učiteľov cez MPC
- validita je náročný a komplikovaný proces docenenia prínosov NF, neexistujú štandardy kvality a potrebujeme mať “garanta” – inštitúciu, ktorá by mala franšizu na uznávanie NFV, teda na uznávanie kompetencií a nadobudnutej odbornosti prostredníctvom NFV.
- nie je kontrolované a hlavne evaluované tak ako v ČR, Poľsku, chýba lepšia propagácia a marketing
- neviem, nemyslím si, že nie je uznávané, všetko je o osvete
- zaužívané dlhodobé formy, ktoré sú uznávané ako jediné možné, neochota ísť do rizika

- v školstve to pokazil kreditový systém, učitelia často neriešia zmysel a obsah, ale kredity

Odpovede zriaďovateľov (VÚC):

- nedá sa to povedať všeobecne, existuje aj uznávané NFV, bola by potrebná väčšia otvorenosť, dať možnosť ľuďom, aby sa prejavili a ukázali, čo dokážu na základe absolvovaného NFV. V niektorých prípadoch získavajú absolventi NFV a určitý certifikát, osvedčenie, atď, ktoré je platné v národnom, regionálnom alebo sektorovom rámci, ale jeho akceptácia sa môže odlišovať
- systém certifikácie musí byť vytvorený systémom zhora – dole, nie naopak
- lebo sa málo používa v praxi a všetko nové sa väčšinou prijíma odmietavo. Učitelia nie sú motivovaní k zmenám. Ak aj vedenie chce, aby sa niečo zmenilo, aby to bolo zaujímavejšie pre žiaka, tak sa použije slovo mobbing, bossing a pod.

Odpovede MPC:

- verejnosť, rodičia nechápu podstatu týchto foriem výučby
- nedokážem to posúdiť, nepoznám výstupy z výskumov
- dostupnosť, informovanosť
- neviem posúdiť

Odpovede poskytovateľov neformálneho vzdelávania:

- pretože dosiaľ neboli na Slovensku zriadené žiadne systémy/inštitúcie, ktoré by sa validácii NFV venovali. Mohlo by to pomôcť ľuďom hlavne z oblasti pedagogiky, dobrovoľníctva, či 3. sektora získať buď plnú alebo čiastočnú kvalifikáciu, prípadne ju zvýšiť.
- v spoločnosti ešte stále nie je chápané ako forma vzdelávania pre dlhodobý vzdelávací proces každého človeka a ako zložka celoživotného vzdelávania
- nemá čísla, chýbajú ukázkové prípady úspešných študentov NFV. Nepôsobí seriózne, rodičia aj verejnosť vnímajú, že sa deti len tak hrajú. Stále prevláda obraz dobrého žiaka ako toho, ktorý ticho sedí a počúva. Argumentácia s učiteľom nie je vítaná a spôsobuje iritáciu a strach samotným učiteľom, ktorý má pocit, že má všetko vedieť, čo ho vyčerpáva.
- kvôli zabehaným spôsobom vyučovania a organizačných foriem školstva

- nie je súčasťou legislatívy
- nedostatočné popísanie metódy, zadefinovanie žiadaných výstupov, chýbajúci dopyt v kurikulu po takomto vzdelávaní. Konzervatívnosť skupiny učiteľov a riaditeľov, slabá podpora z MPC
- nie je vôľa zhora, v školstve pôsobia staré garnitúry, ktoré neprijímajú nič nové, inovatívne (česť výnimkám)
- po 40 rokoch je system stále silný, ľudia si viac cenia papier, než získané vedomosti
- validitu nepokladám za kľúčový problem
- pretože ho môže poskytovať prakticky hocikto a jeho kvalita je ťažko overiteľná – neexistuje system, kt. by to na 100% overil. Vzdelávanie ako také nemá pre väčšinu Slovákov pridanú hodnotu, poznáme skôr formálny system, ktorý nie je veľmi kvalitný a je pre nás skôr povinnosťou. Ďalšie vzdelávanie už nepovažujeme za dôležité, predovšetkým ak získame prácu a nie sme nútení sa ďalej vzdelávať.
- je to vôbec potrebné? Nie je to skôr paradox, resp. protiklad?
- nedostatočné skúsenosti zodpovedných ľudí s metódami NFV a tým pádom nepochopenie jeho významu a neochota meniť zaužívané postupy
- nedostatočná pripravenosť súčasných pedagógov, formálne vzdelávanie tu má svoju dlhodobú tradíciu
- Validácia: potvrdenie nadobudnutých kompetencií – uznávanie kvalifikácií (sústava kvalifikácií EÚ); Uznávanie NFV: Skauting, DofE, EDS – vybudovali si meno

Uvedené dôvody je tak možné rozčleniť minimálne do dvoch oblastí:

- Kultúrno – spoločenské** – formálnemu vzdelávaniu „na papieri“ sa stále prikladá oveľa väčšia vážnosť, chýba informovanie a osveta v oblasti celoživotného vzdelávania, napriek tomu, že trh práce sa už mení a dôraz na prijímacích pohovoroch sa začína klásť aj na zručnosti a postoje, ktoré rozvíja práve NFV, môžeme konštatovať nedostatočný záujem i pripravenosť kľúčových stakeholderov.
- Formálno-inštitucionálne** – neexistuje podpora „zhora“, malá pozornosť sa venuje systému validácie NFV v oblasti metodiky či legislatívy z národnej úrovne.

Otázka validácie nie je vecou, ktorá by predstavovala finančne náročný krok, omnoho viacej je to výzva na zmeny v oboch vyššie spomenutých kategóriách. Obe sú navzájom prepojené a spolu súvisia, keďže kultúrno-spoločenský tlak môže urýchliť prijatie formálnych pravidiel a naopak, podporné mechanizmy „zhora“ by zaiste pomohli väčšej váhe NFV.

2.3 Ako zmeniť veci k lepšiemu? Odporúčania pre kľúčových aktérov

V rámci návrhovej časti uvádzame tak názory opýtaných ohľadom krokov, ktoré by bolo užitočné urobiť, aby sa aktuálny stav v tejto oblasti zlepšil:

Odpovede pedagógov:

- dostať do školstva tých najšikovnejších (napr. Teach for Slovakia), vytvoriť skvelý tím – riaditeľ
- vzdelávanie učiteľov, mentoring, podpora, zapojenie sa do NFV
- **NFV by sa malo stať súčasťou kvality školy – informácie o ňom by sa mali pravidelne objavovať na každej škole od zriaďovateľov škôl, do kolónky štatistík pridať aj kolónku o zapojení žiakov do NFV**
- zamestnancov, ktorí sa mu venujú odmeňovať
- **potrebnosť mať garanta – inštitúciu, ktorá by mala franšízu na uznávanie NFV, resp. uznávanie kompetencií a nadobudnutej odbornosti prostredníctvom NFV**
- vytvorenie informačného portálu dobrých praxí, metodika, ktorú by mohli učitelia vyskúšať ako účastníci NFV – vytvoriť aj databázu neformálnych vzdelávateľov
- podpora a ocenenie kreatívnych učiteľov vedením škôl
- väčšie prepojenie odborníkov na školy – zapojenie odbornej verejnosti
- prepojenie praxe so vzdelávaním
- zvyšovať povedomie o NFV, ukazovať výhody učiteľom, rodičom

Odpovede zriaďovateľov (VÚC):

- **viac propagovať úspechy ľudí, ktorí sú úspešní na základe získaného NFV**
- **vytvárať lepšie podmienky a aj finančne podporovať skupiny realizujúce neformálne vzdelávanie**

- **tlak na zmenu legislatívy (experimentálne overovanie novozavedených pravidiel trvá 2-4 roky)**
- 1. pripraviť kvalitný vzdelávací program, 2. dovzdelat' učiteľov, 3. zaviesť to ako pilot na niekoľkých školách (na začiatok možno 1 hodina mesačne)

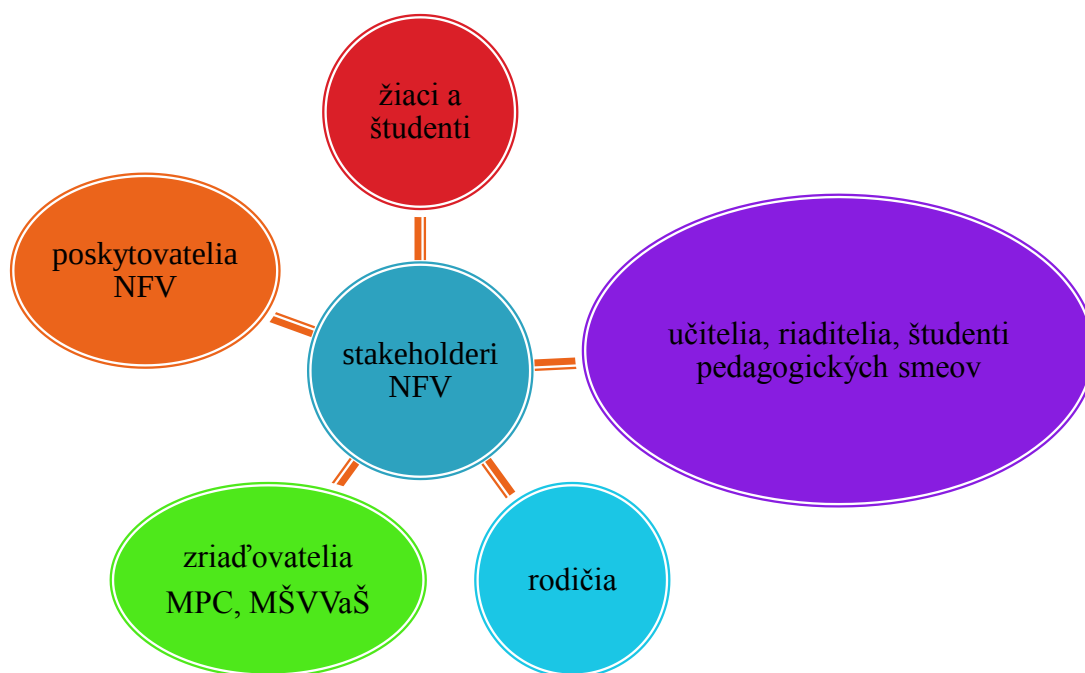
Odpovede MPC:

- vzdelávanie učiteľov v tejto oblasti, z dôvodu nepripravenosti absolventov VŠ na využívanie tejto stránky vzdelávania
- **komunikácia s MŠVVaŠ**

Odpovede poskytovateľov neformálneho vzdelávania:

- vytvoriť pracovnú skupinu odborníkov z tejto oblasti a v spolupráci s MŠVVaŠ vytvoriť takú koncepciu vzdelávania, ktorá by sa mohla najprv na vybraných školách experimentálne aplikovať v praxi na niekoľko rokov, kde by sa zistili plusy a mínusy tohto systému. Súčasne by mohlo prebiehať vzdelávanie učiteľov, aby sa naučili ako tieto novinky využiť pri aplikácii vo svojej praxi. Na základe toho by sa následne prezentovali a prijali ďalšie opatrenia, doplnenia. Následne by sa to opätovne začlenilo do učebných osnov, tzn. "vychytali by sa posledné muchy" pred samotným implementovaním do praxe. (u nás to funguje opačne)
- podpora NFV v kurikulu, jeho uznanie za plnohodnotný pedagogický nástroj, fundovaný výskum na veľkej vzorke respondentov a jeho publikovanie v odborných periodikách, podpora NFV na univerzitách
- donútiť riaditeľov škôl a pedagógov počúvať, hovoriť s nimi o obavách, ukázať im prax a očakávať výsledky. Tam kde je otvorený riaditeľ a pár pedagógov, tak to ide aj v súčasnej dobe. Mnoho techník nepotrebuje žiadne finančné náklady ani špeciálnu podporu, len zmenu myslenia a prístupu.
- vyčleniť čas na NFV v rámci ŠVP, finančné nástroje na úhradu poplatkov pre poskytovateľov (ZRPŠ, rodičia,...)
- **zapojiť čo najviac vzdelávacích inštitúcií, inštitúcií samosprávy a podnikateľského sektora do iniciatívy „Uznanie“ a motivovať ich k podpisu „Deklarácie o uznávaní neformálneho vzdelávania v práci s mládežou na Slovensku“.**

- premena na úrovni vedenia (chápanie konceptu premeny školy)
- komunikácia medzi riaditeľmi škôl (na úrovni VÚC)
- definovanie zodpovednosti, podpora kvalitných iniciatív NV, definovanie kritérií kvality
- vytvoriť príležitosti pre učiteľov: vzájomná podpora, mentoring, kontinuálne vzdelávanie aj mimo MPC kreditov
- budovať infraštruktúru škooliteľov
- investovať do rozvoja NFV
- v rámci implementácie prvkov NFV do formálneho: **investovať do kvalitnejšej prípravy budúcich učiteľov, vytvoriť už aktívnym učiteľom podmienky pre ich osobný rozvoj a následne kvalitnú prípravu žiakov.** Riaditeľ školy by mal byť hlavne kvalifikovaný manažér so znalosťou vzdelávacieho systému a ochotou robiť progresívne zmeny v prospech žiakov a učiteľov
- zamestnanci pedagogických fakúlt - tréning a budovanie stratégie (osobnej, inštitucionálnej), kariéroví poradcovia na ZŠ a SŠ (u nás nekonceptne podchytené, nie učelia s polovičným úväzkom, ale psychológ a skutočný fundovaný kariérový poradca)
- realizovať obdobné projekty ako boli KomPrax a Praktik v rámci celej SR, alebo aspoň na regionálnej úrovni v menšej forme
- **venovanie väčšej pozornosti NFV v rámci pedagogických odborov**
- efektívnejšie šírenie významu a užitočnosti NFV pre žiakov ZŠ a SŠ
- zvýšiť uznávanie dosiahnutých výsledkov NFV a jeho dopadu na mladých ľudí
- kroky na zmenu viesť zhora z MŠ na riaditeľov, cez Iuventu a regionálnych partnerov ako RMPK a RMKK – zúčastňujú sa pracovných skupín, kde hlasujú
- workshop pre učiteľov
- **mobilizácia MPC potenciálu**

Obrázok 14 Kľúčoví aktéri NFV

Z výsledkov analytickej časti sme sa pokúsili zosumarizovať **základné odporúčania** tak, aby boli adresnejšie pre jednotlivých stakeholderov, je však absolútne samozrejmé, že vzájomná kooperácia a interakcie sú pre synergické efekty nevyhnutné.

1. Žiaci a študenti

Pri tejto skupine je nevyhnutné podotknúť, že žiaci a študenti sú skôr koncoví užívatelia benefitov NFV, ale svojou aktivitou môžu významne napomôcť k zmene v kvalite vzdelávania:

- *Poskytovatelia NFV môžu cez ponuku pre školské organizácie, napr. študentské parlamenty a žiacke školské rady šíriť osvetu medzi študentov – napr. študentských lídrov, aby vytvárali v školách dopyt po NFV, v ideálnom prípade sa stáva, že samotní študentskí lídri sú absolventi rôznych programov NFV a ich misia vo formálnom vzdelávacom systéme je o to presvedčivejšia,*
- *Študentskí lídri a študentské organizácie by mali aktívne vyvíjať tlak na vedenie škôl, aby sa oblasti NFV venovala systematická pozornosť,*

- *Študentské rady by mohli osloviť úspešných absolventov škôl (alumni kluby), ktorí by cez osobné príklady zvýraznili potrebnosť celoživotného vzdelávania, vrátane NFV.*

2. Učítelia, riaditelia, študenti pedagogických smerov

Učítelia boli už v príprave na primárny prieskum identifikovaní ako kľúčoví aktéri a aj z toho dôvodu im bol venovaný samostatný dotazníkový prieskum. V analytickej časti bolo prezentované, že až 93% učiteľov zo vzorky by uvítalo viac informácií o neformálnom vzdelávaní a rovnaké percento chce v praxi využívať viac metód NFV. 86% učiteľov by sa v metódach NFV chcelo profesionálne vzdelávať. V tejto súvislosti 65% opýtaných uviedlo, že majú skúsenosť s organizáciami poskytujúcimi programy NFV a až 76,6% neidentifikovalo nijaké bariéry tejto spolupráce. 64,4% respondentov preferuje možnosť poskytovať NFV v spolupráci s iným/i subjektom/i (externý poskytovateľ) v spolupráci so školou.

Za najväčšie pozitíva tejto spolupráce uviedli:

- „Najväčším kladom je žiak preberá zodpovednosť, stáva sa aktívnejší a motivovanejší. Žiak sa stáva hmatateľnou súčasťou vzdelávacieho procesu a nie len akceptorom informácií. Spolu s učením získava mnohé ďalšie kompetencie. Vidí hmatateľný výsledok svojej práce, nie len nejaké percentuálne ohodnotenie. Jeho praktická činnosť je prepojená s mentálnou ako v reálnom svete.
- Nové cenné skúsenosti, zručnosti, organizačné schopnosti, zlepšovanie záujmu o veci verejné a skvalitnenie vzťahov, osobnostný rozvoj mladého človeka
- Podpora materiálmi, radami, možnosť časového prispôsobenia vzdelávania
- Výborní lektori, skvelé metódy, efektívne vzdelávanie
- Učíme sa praktické veci pre život
- Témy blízke žiakom, využiteľné v živote, v praxi.
- Popularizácia matematiky a fyziky, súťaže pre žiakov, týždenné sústredenia žiakov
- Presné pokyny, materiály, možnosť konzultácie
- Žiaci radi plnia aktivity
- Kolegovia sú aktívne do činnosti zapojení. Študenti zažívajú niečo iné ako ostatní spolužiaci
- Školenia, ktoré rozšírili obzor a poskytli pomoc i prehľad v aktivitách

- Sledujem stále ich webové stránky, čo je nové,
- Zúčastňujem sa stretnutí - seminárov učiteľov, kde si sami na sebe vyskúšame nové techniky /zážitkové, tímové atď./, ponúkajú nové zaujímavé prístupy v učení žiakov,
- Zúčastňujem sa vzájomných stretnutí s následnou výmenou skúseností učiteľov pod vedením fundovaných lektorov
- Dostali sme množstvo námetov na prácu s deťmi v danej oblasti.
- Žiaci sú motivovanejší, vidia, že ich názor je relevantný, snaha odmeňovaná, vidia, že dôležité sú skutky a nie slová, že aj z neúspechu môže byť úspech, ak sa z neho dokážeme poučiť, že je normálne, ak sa všetko nepodari podľa predstáv.
- Metodická podpora, ukážky príkladov z praxe, semináre
- Učenie prepojené s praxou, je zážitkové, zaujímavé, rozvíja zručnosti potrebné do života a pre rozvoj zodpovednej osobnosti ktorej nie sú ľahostajné veci verejné a dokáže rozmýšľať v súvislostiach, získané vedomosti aplikovať aktívne do praxe.
- Praktické, výborné programy
- Nové nápady na prácu so žiakmi
- Hmatateľná, konkrétna skúsenosť, obrovsky pozitívny vplyv na mladých.
- Vzdelávanie v praxi, rozvoj kritického myslenia, rozvoj osobnosti žiaka
- Spoznávam žiakov komplexnejšie, odhaľujem nepoznané stránky motivácie, tímovej práce, objavujem skryté stránky žiakov
- Prepojenie teórie so životnou skúsenosťou, zážitkové učenie sa
- Rozšírenie zbierky úloh k tradičným úlohám z učebníc.
- Získanie rôznych netradičných skúseností užitočných pre študentov.“

U vyššie uvedeného možno vyvodiť niekoľko zistení. Opýtaní učitelia veľmi pozitívne ocenili priamu skúsenosť s NFV v niekoľkých rovinách:

a) účinky NFV

- *skúsenosť s NFV pozitívne ovplyvnila vnímanie učenia žiakmi a študentmi*
- *skúsenosť s NFV mala priame účinky aj na zúčastnených pedagógov (dostali konkrétne nové inšpirácie, programy, motivuje ich to ďalej sa vzdelávať a rozvíjať sa)*

b) zameranie

- *inšpiratívne sa ukázali dopady na komplexný rozvoj žiakov a študentov*
- *rovnako tak pomohlo NFV lepšie chápať učivo klasických predmetov.*

Pedagógovia predstavujú absolútne kľúčový článok v procese meniacej sa kvality vzdelávania a je nesporné, že nemožno túto skupinu posudzovať paušálne. A to bez ohľadu na akékoľvek predsudky z hľadiska veku či miesta pôsobenia.

Nemusi to byť totiž vôbec generácia služobne starších pedagógov, keďže aj v rámci vysokoškolského štúdia je možné badať pokles kvality v posledných rokoch a štúdium pedagogických smerov spravidla nepatrilo k odborom, o ktoré by bol prejavovaný enormný záujem. To sa samozrejme musí nejakým spôsobom odraziť na celkovom ekosystéme vzdelávania na Slovensku, aj keď v prípade východnej časti krajiny sa tu neprejavil až taký výrazný nedostatok záujemcov u učiteľskú profesiu ako na západnom Slovensku.

Existuje skupina frustrovaných učiteľov, ktorí sa cítia nedocenení, nedostatočne odmenení, vyčerpaní a to sa prenáša aj do neochoty meniť existujúce spôsoby, vo vzdelávaní.

Na druhej strane skupina tých, ktorí aj napriek rôznym nepriaznivým podmienkam stále ponímajú svoju rolu viac ako poslanie je veľmi aktívna, pracuje na sebe, inovuje svoje postupy vo vzdelávaní. Tým sa celkovo aj osobnosť učiteľa posúva do iných rovín, napomáhajú tomu v súčasnosti aj rôzne verejné ocenenia (Učiteľ Slovenska, Zlatý Ámos a pod.), ktoré obracajú pozornosť verejnosti k tým, ktorí dosiahli výnimočné úspechy. Nezriedka ide práve o učiteľov, ktorí sa nebáli prekročiť horizont formálnosti a z vlastnej iniciatívy učia inak. V ideálnom prípade majú nielen vďaka žiakov, študentov a rodičov (možno neprajnosť kolegov), ale aj podporu vedenia... Aké majú možnosti riaditelia škôl?

Skrátený výber kapitoly „Výber, kompetencie, rozvoj a výkon funkcie riaditeľa“ z Analýzy zistení o stave školstva na Slovensku v rámci projektu To dá rozum, priniesol článok v Denníku N z 18.4.2019, kde sa uvádza, že v kvalitatívnom a kvantitatívnom prieskume To dá rozum sa prezentovali pomerne široké právomoci riaditeľov a riaditeľiek škôl. V dotazníkovom zisťovaní veľká časť z nich uviedla, že rozhodujú o prijímaní žiakov do školy (90,2 %), tvorbe školského poriadku (80,6 %) a o výbere učiteľov (79,3 %). Spolu s orgánmi školy a učiteľmi rozhodujú aj o odmeňovaní zamestnancov a o tom, čo sa v škole bude učiť. Riaditeľská agenda sa vzťahuje aj na hospodárenie školy a jej prevádzku, či na komunikáciu s rodičmi a širšou verejnosťou. Zároveň sú riaditelia povinní poskytovať zriaďovateľovi a

rôznym štátnym orgánom v rezorte školstva aj mimo neho množstvo údajov, čo zvyšuje administratívnu náročnosť riadenia. Z rozhovorov s riaditeľmi na všetkých stupňoch vzdelávania vyplynulo, že svoje kompetencie považujú za dostatočné. Ako problematické sa javia predovšetkým nedostatočné časové a personálne kapacity riaditeľov, ako aj ich slabá metodická podpora a nedostatočné ďalšie vzdelávanie v otázkach riadenia. ***Kvôli množstvu oblastí, za ktoré zodpovedajú, riaditeľom často nezostáva priestor na to najdôležitejšie – skvalitňovanie pedagogického procesu a riadenie ľudských zdrojov. Inými slovami, riaditelia dokážu zabezpečiť napríklad vytvorenie rozvrhu, no už zväčša nemajú kapacitu aktívne vstupovať do metodického a odborného poradenstva pre učiteľov***.⁹

Do budúcnosti je veľmi dôležité, aby:

- Riaditelia škôl vytvárali priestor na programy implementujúce NFV do klasického vzdelávacieho procesu a v prípade, že nepostačujú vlastné kapacity, aby sa otvárali možnostiam spolupráce s neziskovými organizáciami a platformami, ktoré majú v tomto smere skúsenosti,
- prebiehal otvorený dialóg medzi učiteľmi a riaditeľmi škôl o potrebách učiteľov v oblasti NFV či už z podnetu vedenia škôl alebo samotných učiteľov,
- vytvárali sa interné motivačné mechanizmy na podporu aktívnych pedagógov, ktorí inovujú proces výučby (interný motivačný program, benefity a pod.),
- otvárali túto tému riaditelia aj v komunikácii so zriaďovateľmi a MPC,
- učitelia navrhovali konkrétne úpravy v systéme ich profesijného vzdelávania, kde by mohla byť pozornosť venovaná práve NFV,
- študenti pedagogických fakúlt mali možnosť už počas vzdelávania absolvovať tréningy NFV a osvojovali si to ako súčasť programov celoživotného vzdelávania.

3. Rodičia

Z dotazníkového prieskumu u pedagógov vyplynulo, že až 58,7 % z nich vyjadrilo súhlas s tým, že rodičia sa nezaujímajú o využívané metódy vzdelávania na školách, 32,6% nevedelo na túto otázku odpovedať a len 8,7% nesúhlasilo. Interpretovať tieto výsledky v zmysle, že

⁹ <https://dennikn.sk/blog/1446106/riaditelia-skol-maju-siroke-pravomoci-avsak-nedostatok-casu-a-slabu-podporu/?ref=box>

viac ako polovica opýtaných učiteľov uviedla nezáujem rodičov o spôsob, akým vyučujú a viac ako 30% z nich pravdepodobne s rodičmi o tejto téme nekomunikuje poukazuje na veľmi nešťastný postoj tých aktérov, ktorí v rannom veku rozhodujú o výbere škôl pre svoje deti. Toto zistenie neprispieva k potrebe konštruktívneho tlaku na zmenu kvality vo vzdelávaní, česť výnimkám a tým rodičom, ktorí nielen kritizujú, ale reálne sa zaujímajú o prebiehajúce procesy v školskom systéme.

V rámci úvah o praktických možnostiach zmeny tohto stavu sa ako jeden z nástrojov ukazujú rady škôl, kde majú svoje vážne zastúpenie rodičia. Je veľmi dôležité, aby sa rady škôl nestávali dôležitými len pri voľbách riaditeľov a pod, ale aby boli naozaj vnímané ako orgán, pre ktorý je dôležité venovať sa aj iným oblastiam, vrátane NFV.

4. Zriaďovatelia, MPC, MVVaŠ SR

Predmetom analýzy sekundárnych zdrojov boli aj strategické dokumenty v oblasti stredného školstva dvoch samosprávnych krajov, na ktorých územie sa projekt primárne vzťahuje. V oboch dokumentoch bola deklarovaná snaha i záujem aj o oblasť neformálneho vzdelávania a to s ohľadom najmä na oblasť stredného odborného školstva, ktoré produkuje absolventov priamo do praxe. V tomto smere nemožno opomenúť ani systém duálneho vzdelávania, ktorého snahou je približovať teoretické vzdelávanie k reálnemu životu vo firmách s cieľom uplatnenia absolventa u konkrétného zamestnávateľa. Aby však nedošlo k omylu, týmto programom nemožno úplne nahradiť spektrum benefitov NFV.

Zriaďovatelia stredných škôl (či už ide o verejné, súkromné či cirkevné) riešia v ostatných rokoch skôr štrukturálne zmeny v sieti škôl, vzťahy s regionálnym trhom práce, uplatniteľnosť absolventov, vrátane modelov financovania. Tu zákonite vstupujú do priamych interakcií s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR, ktoré v mnohom reguluje rôzne oblasti vzdelávacieho systému i procesov. Je veľmi dôležité, aby:

- *sa zriaďovatelia v rámci optimalizačných procesov v sieti stredného školstva venovali aj otázkam kvality vyučovacieho procesu a vytvárali na to vlastné podporné mechanizmy (napr. osobitný fond pre školy využívajúce NFV a pod.)*
- *a zároveň tlmočili požiadavky v tejto oblasti na národnú úroveň.*

Dôležitú úlohu tu môžu zohrať Metodicko-pedagogické centrá ako istí mediátori a posilňovači zmien, Uchopenie tejto výzvy by malo významný dopad aj na ich terajšie fungovanie a budúcnosť.

S ohľadom na to, že súčasťou projektu je aj oblasť základného školstva, nemožno nespomenúť v tejto súvislosti rozdiely medzi veľkými (školami v mestskom prostredí) a malými (aj neplneorganizovanými, či školami pre žiakov zo znevýhodneného prostredia) školami vo vidieckom prostredí. Kým v mestách je dôležité otvárať tieto témy so zriaďovateľom aj v rámci vzájomnej konkurencie škôl, v menších subjektoch je to skôr otázka vyspelosti celej miestnej komunity, ktorej by malo záležať nielen na fyzickej dostupnosti školy v ich obci, ale v prvom rade na kvalite vzdelávacieho procesu. Východné Slovensko je typické fragmentovanou sídelnou štruktúrou a veľkým počtom malých obcí, kde sa snažia miestne samosprávy niekedy za každú cenu udržať funkčnú základnú školu. O to viac by im malo záležať aj na kvalite pedagogického procesu a personálu (najmä ak tiež vychádza z miestnych zdrojov) a zriaďovateľ i vedenie školy by malo v tomto pôsobiť veľmi podporne. Mnohé takéto školy, pokiaľ využijú túto príležitosť, môžu ťažiť z komunitného prostredia a meniť spôsoby vyučovania veľmi flexibilne (čo nakoniec dokázali aj niektoré projektové žiadosti v programoch, ktoré budú neskôr prezentované ako jeden z priamych dopadov projektu Schola ludus 21).

5. Osoby a organizácie angažujúce sa v oblasti neformálneho vzdelávania, poskytovatelia NFV

Okrem pedagógov predstavovala v celom riešení projektu táto skupina veľmi dôležitý zdroj informácií a podnetov. Z prehľadu subjektov vyplýva, že ide o rozrastajúcu sa skupinu aktérov s výbornými výsledkami (preto súčasťou projektu bolo aj vytvorenie neformálnej regionálnej platformy, kde by dochádzalo k výmene skúseností a možno časom aj silnejúcemu tlaku s konkrétnymi návrhmi na zmenu). *Je dôležité, aby izolovaní aktéri, projekty a aktivity komunikovali, prepájali sa a najmä: vydržali.*

Potešiteľné je tiež to, že existujú školy, ktoré sa otvárajú týmto iniciatívam. Nedostatkom je, že ide spravidla o projekt, ktorý pokiaľ skončí a nemá externé financovanie nedokáže

zabezpečiť udržateľnosť výsledkov. V tomto ohľade by školy mohli hľadať cesty a spôsoby, ako dobré praktiky podporiť ako udržateľné, napríklad aj cez trvalú implementáciu do konkrétnych predmetov. Len tak sa podarí preklenúť bariéru medzi svetom tradičného formálneho a neformálneho vzdelávania.

2.4 Možnosti a formy začleňovania neformálneho vzdelávania do formálneho vzdelávacieho procesu – „best practices“

Ako už bolo niekoľkokrát konštatované, tlak na zmenu sa v riešenej téme vytvára jednoznačne zdola a cez prezentáciu úspešných projektov. Nižšie je uvedená ukážka väčších programov v rámci SR.

Príklady dobrej praxe - programy neformálneho vzdelávania

Názov programu: MyMachine Slovakia

Realizátor: Karpatská nadácia

Začiatok fungovania: 2016

Cieľ/Zámer programu: Je vzdelávací program podpory tvorivého myslenia detí a mládeže, ktorý dáva šancu vynaliezavým deťom a mladým ľuďom nachádzať technické riešenia pre originálne nápady. Program kladie dôraz na technické smery vzdelávania – vedu, technológiu, inžinierstvo, umenie a matematiku – STE(A)M. Deti a mladí ľudia sa učia pracovať v tímoch, komunikovať, prezentovať, vnímať a rešpektovať vzájomne svoje talenty, kriticky myslieť a tvorivo pristupovať k riešeniu problémov - kompetencie, ktoré sú kľúčové pre uplatnenie sa v dnešnom globálnom a neustále sa meniacom svete.

Cieľová skupina: Deti zo základných škôl, študenti stredných odborných škôl, vysokoškolskí študenti. Jedinečnosť programu spočíva v spolupráci troch úrovní vzdelávacieho systému – základných, stredných odborných a vysokých škôl.

Spôsob realizácie - krátky popis: Program prebieha počas jedného školského roka a má tri fázy:

Myšlienka: deti na základných školách vo veku od 6 do 12 rokov vymýšľajú a prezentujú formou kresieb svoje vysnívané vynálezy. MyMachine kladie dôraz na dôležitosť a potrebnosť každého jedného vynálezu.

Koncept: v tejto fáze sa návrhu vynálezov venujú mladí ľudia – študenti vysokých technických škôl a produktového dizajnu. Detské kresby menia na funkčné koncepty, najlepšie návrhy sú následne spracované do plánov, schém a modelov.

Prototyp: v poslednej fáze sú technické výkresy a rozpracované riešenia odovzdané študentom stredných odborných škôl technického zamerania. Študenti vytvoria skutočné prototypy vynálezov v spolupráci s deťmi, ktoré ich vymysleli a s vysokoškólákmi, ktorí navrhli dizajn.

Doterajšie úspechy: MyMachine je medzinárodný program. Vznikol v Belgicku a v súčasnosti sa realizuje v ôsmich krajinách sveta vrátane Juhoafrickej republiky, Slovinska, Portugalska, Francúzska, USA a Nórska. Na Slovensku program od roku 2016 zastrešuje Karpatská nadácia. Aj vďaka tomuto programu upriamujeme pozornosť na potrebu prepájania neformálneho vzdelávania s formálnym vzdelávaním na slovenských školách. Doteraz sme na Slovensku zapojili 8 základných škôl, 7 stredných odborných škôl a 2 vysoké školy. Regionálny záber doteraz: KSK, PSK, ZSK.

Názov programu: **Medzinárodná cena vojvodu z Edinburghu Slovensko (DofE)**

Realizátor: Národná kancelária Medzinárodnej ceny vojvodu z Edinburghu Slovensko

Začiatok fungovania: 2015

Cieľ/Zámer programu: komplexný rozvojový program, ktorý dáva mladým ľuďom šancu rozvinúť svoje schopnosti a charakterové vlastnosti pre reálny život, naplniť svoj potenciál a pomôcť im uspieť v živote.

Cieľová skupina: mladí ľudia vo veku 14 až 24 rokov

Spôsob realizácie - krátky popis: V programe DofE si mladí ľudia stanovujú individuálne ciele a výzvy v niekoľkých aktivitách a na ceste k ich splneniu posilňujú svoju zodpovednosť a vytrvalosť, poznávajú a prekonávajú sami seba a získavajú nové zručnosti, užitočné pre ďalší akademický aj pracovný život. Zapojením sa do programu sa navyše stávajú súčasťou medzinárodnej komunity. Mladí ľudia sa do programu zapájajú dobrovoľne, prostredníctvom licencovaných Miestnych centier DofE na Slovensku (stredné školy, neziskové organizácie,

centrá voľného času). Tu získajú aj mentora, ktorý im pomôže v nastavení cieľa a poskytne im potrebnú podporu. Medzinárodná cena vojvodu z Edinburghu je postavená na štyroch kľúčových oblastiach, do ktorých sa mladí ľudia zapájajú: rozvoj talentu, dobrovoľníctvo, šport a dobrodružná expedícia. Program má tri úrovne náročnosti, od bronzovej až po zlatú. Za dosiahnutie každej z nich je mladý človek ocenený a motivovaný k ďalšiemu rozvoju.

Doterajšie úspechy: Program je súčasťou celosvetovej Medzinárodnej ceny vojvodu z Edinburghu a už od roku 1956 podporuje mladých ľudí naprieč spoločnosťou v 140 krajinách po celom svete na ich ceste k samostatnosti, sebavedomiu, úspechu v živote a sociálnemu cíteniu. Výsledky výskumov ukázali, že účasť v programe vďaka týmto prínosom prispieva k zlepšeniu školskej dochádzky a prospechu mladých ľudí, vyvoláva v nich celoživotný záujem o vzdelávanie, zvyšuje ich zamestnateľnosť, občiansku aktivitu či toleranciu k odlišnostiam a tiež hrá dôležitú úlohu v prevencii asociálneho a kriminálneho správania.

Kvantitatívne výsledky za rok 2018:

Počet zapojených Miestnych centier: 150

Počet vyškolených vedúcich programu: vyše 400

Počet zapojených účastníkov: 2 200

Názov programu: **Junior Achievement Slovensko**

Realizátor: JA Slovensko

Začiatok fungovania: 1994

Cieľ/Zámer programu: JA Slovensko poskytuje základným a stredným školám podnikateľské, ekonomické a finančné vzdelávanie. v oblasti pracovnej pripravenosti, finančnej gramotnosti a podnikania po celom svete.

Cieľová skupina: študenti základných a stredných škôl

Spôsob realizácie - krátky popis: Zážitkové vzdelávanie v nasledovných programoch:

JA Aplikovaná ekonómia

JA Podnikanie v cestovnom ruchu (Žiaci si vyskúšajú prvé reálne podnikanie v študentskej firme)

JA Etika v podnikaní (etické aspekty podnikania)

JA Viac ako peniaze a JA A PENIAZE (finančná gramotnosť – v súlade s Národným štandardom finančnej gramotnosti)

JA Základy podnikania (pre najmenších žiakov – príprava na povolanie)

Doterajšie úspechy: viac ako 340 000 absolventov vzdelávacích programov na ZŠ, SŠ a VŠ za 26 rokov na Slovensku. Je súčasťou celosvetovej siete 118 krajín JA Worldwide a súčasťou siete 40 európskych krajín JA Europe. Celosvetovo sa do programov JA každoročne zapája viac ako 450 000 dobrovoľníkov a 10 miliónov študentov vo viac ako 100 krajinách. Junior Achievement Worldwide je 7. najvýznamnejšia mimovládna organizácia vo svete za rok 2019.

Názov programu: **Debata**

Realizátor: Slovenská debatná asociácia

Začiatok fungovania: 1999

Cieľ/Zámer programu: Podpora kritického myslenia, otvorenosti a občianstva mladých ľudí. Jediná organizácia na Slovensku, ktorá sa venuje systematickému rozvoju debatných aktivít a metodiky.

Cieľová skupina: mladí ľudia (2. stupeň základných škôl, stredoškóoláci, vysokoškóoláci, učitelia)

Spôsob realizácie - krátky popis: Združovanie študentov v stredoškóolských debatných kluboch po celom Slovensku. Pravidelne sa stretávajú, aby sa zlepšovali v debatných zručnostiach a pripravovali sa na turnaje. Kluby vedú najčastejšie starší stredoškóoláci. Absolvujú trénerské semináre a dostávajú od SDA metodické podklady na stretnutia. Slovenská debatná liga (súťaž) sa skladá zo štyroch regionálnych súťažných kôl na západnom, strednom a východnom Slovensku.

Debatiáda – debatný program pre žiakov základných škôl a nižších ročníkov gymnázií funguje od roku 2010. Prvé kluby vznikli v Košiciach, odkiaľ sa program postupne rozširoval smerom na západ. Dnes má Debatiáda tri regióny, rovnako ako Slovenská debatná liga.

Učiteľský program - aktivity pre učiteľov na podporu uplatnenia debatnej metodiky vo vyučovaní. Mnohí učitelia by radi učili prostredníctvom argumentácie, nie iba memorovania, ale potrebujú sa sami naučiť, ako na to.

Odborná debatná liga - medzinárodne unikátny projekt rozvíjajúci zručnosti, ktoré žiaci a žiačky stredných odborných škôl budú potrebovať v škole aj práci (kritické myslenie, mäkké

zručnosti pre prax. schopnosť pracovať v tíme, pracovať pod tlakom či predstaviť a obhájiť svoj názor, porozumenie spoločenským dopadom svojho odboru).

Vo vysokoškolských kluboch sa sústreďujú absolventi stredoškolského programu (Bratislava, Brno, Praha) Ich debatný formát je zložitejší a dynamickejší, pretože sú v ňom až štyri tímy. Debata na tejto úrovni láka aj vysokoškolákov, ktorí predtým nedebatovali.

Doterajšie úspechy: V roku 2017 mala SDA 1 058 členov v 50 debatných kluboch. Na Slovensku vyškolili v rámci medzinárodného projektu skoro 200 učiteľov a spolu so zahraničnými partnermi vytvorili manuál postupov pripravený na vyučovacie hodiny. Výstupy tohto projektu nájdete na stránke www.teachers.sda.sk

2.5 Škola budúcnosti a Učiteľ/ka budúcnosti

Koncepcia v rámci projektu Schola Ludus 21 nie je typickou koncepciou. A jedným z jej atypických znakov je, že už v priebehu jej prípravy sa začala implementovať.

V septembri 2019 vyhlásila Karpatská nadácia s podporou firmy T-Systems Slovakia, s.r.o. dva grantové programy, ktoré priamo reflektovali zistenia z analýzy projektu pod názvom Škola budúcnosti (25 000 eur) a Učiteľ/ka budúcnosti (7 000 eur).

Program „**Škola budúcnosti**“ podporuje inovatívne základné školy v Košickom a Prešovskom samosprávnom kraji, ktoré chcú v rámci svojho pôsobenia v komunite byť viac ako len škola. Program im umožňuje preberať nové trendy, skúšať nové prístupy, inovácie a kreatívne sa postaviť k vyučovaniu. Grant mohli získať aj neziskové organizácie, ktoré realizujú mimoškolské aktivity na školách zamerané na vzdelávanie žiakov základných škôl a vhodne dopĺňajú vyučovanie o inovatívne elementy v rôznych oblastiach.

Program „**Učiteľ/ka budúcnosti**“ podporuje projekty učiteľov a učiteľiek z východného Slovenska s inovatívnym a netradičným prístupom k vyučovaniu. Program poskytuje osobný grant učiteľom a učiteľkám, ktorí prinesú do vyučovacieho procesu inovácie, kreativitu a zážitkové formy učenia.

Žiadatelia mohli získať maximálne 3000 eur v programe Škola budúcnosti a 1000 v programe Učiteľ budúcnosti. Zo 14 prihlásených učiteľov získalo podporu 9, veľmi veľký záujem bol

zaznamenaný v programe pre školy, kde sa prihlásilo až 52 základných škôl z regiónu východného Slovenska a podporených bolo nakoniec 11 projektov.

Oba programy svojím nastavením priamo reagovali na výsledky analýzy, ktoré poukazovali na nedostatočnú podporu tých jednotlivcov a organizácií, ktorí chcú meniť kvalitu vzdelávania práce cez inovatívne prístupy a NFV. V nasledujúcom výbere je prezentovaných 6 podporených projektov (3 z programu Škola budúcnosti a 3 z programu Učiteľ/ka budúcnosti).

Schola Ludus 21 – Príklady Škola budúcnosti

Názov projektu: **LEGO ORO MOVES (LOM)**

Realizátor: Základná škola (Ždaňa)

História školy a výsledky predchádzajúcich projektov: Plnoorganizovaná vidiecka ZŠ, 222 žiakov/z toho 27 SZP, 40 integrovaných/. V súčasnosti realizuje projekty Škola inkluzionistov, Medzinárodná cena vojvodu z Edinburgu, Storytelling, Teach for Slovakia, Pomáhajúce profesie v edukácii a má schválený projekt Zmysly v pohybe/Nadácia Pontis/. Škola participovala na projektoch: Spolu zmeňme klímu školy, Učiace sa školy-pilotný program/ Komenského inštitút/, Škola otvorená všetkým, Cez tradície k budúcnosti, Modernizácia vzdelávania, Dúhová stonožka. Žiacka rada organizuje popoludňajšie aktivity pre spolužiakov - Noc v škole, karneval, deň detí. Organizuje vianočné tvorivé dielne, čítanie s dospelými. Realizuje projektové dni - Deň pravidiel, Farebné dni, Živá knižnica. Učiteľia-mentoring/LEAF/, FIE, Hejný. Dlhodobým cieľom je postupná zmena klímy školy, premena na modernú školu.

Cieľ projektu: naučiť žiakov tvoriť animované filmy a vytvoriť databázu žiackych animovaných filmov. Témy filmov budú zamerané na osobnostné vlastnosti (zodpovednosť, čestnosť, ľudskosť a i.). Zorganizovať za pomoci žiackej rady minifestival LOM pre verejnosť. Ďalšou aktivitou bude zorganizovanie motivačných besied (pozvať napr. Bekima) a pozitívne nimi ovplyvniť emocionálne vnímanie žiakov. Cieľom týchto aktivít je posilniť vzťah učiteľ–žiak a zlepšiť klímu školy.

Opis východiskovej situácie: V rámci triednickych hodín deťom postupne predstavujú zručnosti a pravidlá, ktoré sa im v živote zídu. Rôznorodé prostredie odkiaľ deti pochádzajú im definuje rozdielne vzorce správania, preto je väčšou výzvou zjednotiť a predstaviť pravidlá a hodnoty v škole. V dnešnej dobe deti spájajú videá a hry, preto sa vďaka projektu naučia, ako ich vytvárať. Ich snahou je zlepšiť technické podmienky na realizáciu animácií. Tvorba animovaných filmov prepojí predmety - VYV (tvorba kulís), INF (tvorba videí), SJL (tvorba scenára). Vytvoria animované filmy, v ktorých sa LEGO postavičky prihovoria žiakom krátkymi avšak poučnými príbehmi. Motivačnými besedami chcú vniesť do ich životov rôzne životné príbehy, ukázať, že nie sú sami, ktorí museli nejakým spôsobom v živote zabojskovať.

Očakávané výsledky projektu: Výsledkom projektu budú edukačné animované videá, zamerané na osobnostný rozvoj (ORO). Budú využiteľné niekoľko rokov po skončení projektu. Vybrané aktivity menia žiakov z pasívnych prijímateľov na aktívnych tvorcov. Taktiež umožnia rozvíjať talent, zručnosti a osobnostné vlastnosti žiakov, naučia žiakov spolupráci, tolerancii, vzájomnému rešpektu, úcte, slušnosti. Do projektu sa zapájajú žiaci 4. až 9. ročníka v spolupráci s učiteľmi, čím sa prehĺbia vzťahy medzi žiakmi, učiteľmi a rodičovskou verejnosťou. Zosobnenie osobnostných pravidiel zlepší celkovú klímu školy.

Názov projektu: **MÔJ KAMARÁT EDISON**

Realizátor: Základná škola sv. Cyrila a Metoda, Košice

História organizácie a výsledky predchádzajúcich projektov: Od školského roku 2005/2006 boli na škole úspešne zrealizované rôzne projekty zamerané na vzdelávanie pedagógov, modernizáciu učebných pomôcok, tiež na prevenciu páchania kriminality, na zavedenie školskej rovesníckej mediácie, na získavanie inšpirácií z iných krajín EÚ a iné: eMAPPS Pridržajme sa dedičstvu, Učíme sa pre život, Communication, Bezpečne s nami - bezpečne pre nás, Moje a tvoje mesto, Rozmýšľame, zvažujeme, hlasujeme Školská mediácia - kompetencia pre život, KA2 Zvyšovanie očakávaní cez Erasmus+, KA1 Erasmus+ Európska dimenzia školy, Hodnoty života - Erasmus+ KA2 – Digipedia, Aby v škole nebolelo, Dobré návyky = dobrý život, Spoznávajme Horný Zemplín.

Cieľ projektu: zatriaktívniť hodiny informatiky prostredníctvom rozšírenia didaktických pomôcok o ďalších 10 robotov Edison a 20 kreatívnych balíčkov EdCreate. Zámerom je

ponúknuť žiakom nový rozmer programovania a dať im príležitosť na konkrétnu praktickú činnosť v oblasti IKT a pripraviť ich čo najlepšie pre ich možné budúce povolania.

Opis východiskovej situácie: Na škole majú od polovice minulého školského roku 10 robotov Edison. Využívali sa na hodine informatiky v siedmom ročníku. Žiaci sa zoznámili s robotom a s jeho základnými funkciami. Žiaci pracovali v dvojiciach. Spočiatku to bolo výhodou, keďže si mohli navzájom pomôcť. S ich pribúdajúcimi skúsenosťami a zručnosťami bola zreteľná aj ich túžba (až potreba) pracovať s robotom samostatne. Preto chceli zakúpiť ďalších 10 robotov Edison. Zároveň, chceli tohto roku preskúmať ďalšie zaujímavé možnosti, ktoré robot Edison ponúka, a preto plánovali zakúpiť aj 20 kreatívnych balíčkov EdCreate, ktoré rozširujú možnosti a schopnosti robota.

Očakávané výsledky projektu: Do projektu sa zapájajú všetci žiaci 7. a 8. ročníka (spolu 118) a 3 vyučujúce učiteľky. Do vyučovacieho procesu začlenili novú didaktickú techniku a obohatili ho o nové metódy a praktickú činnosť žiakov. Očakávali, že hodiny informatiky sa stanú pre žiakov pútavejšie. Vedomosti nadobudnuté praktickou činnosťou budú trvácnejšie. Žiaci rozšírili svoje kompetencie v oblasti matematického a prírodovedného myslenia, v oblasti digitálnych technológií, kompetencie k riešeniu problémov i komunikačné a pracovné kompetencie.

Názov projektu: **Zaži, vyskúšaj, podaj ďalej**

Realizátor: Súkromná základná škola, Kechnec

História organizácie a výsledky predchádzajúcich projektov: Súkromná škola je mladá, no rýchlo sa rozvíjajúca škola, fungujúca 5. rok. Za posledné 4 roky sa stala ako jedna zo 4 škôl na Slovensku Microsoft showcase school. Zapája sa do rôznych projektov, ako Hovorme o jedle (strieborný diplom), Škola módy (1. miesto), vzdelávacie projekty ako Kozmix, Labák (3. miesto), putovná hra Kráľovstvo včiel, Fenomény sveta. V šk. roku 2018/2019 žiaci druhého ročníka zavŕšili program My machine. Ako ukážková škola Microsoftu pravidelne organizujú otvorené hodiny pre iné školy. Škola získala grant a tak v spolupráci s Nadáciou Pontis organizuje v Košiciach EDUpoint. Vlni zorganizovala 18 workshopov pre viac ako 300 účastníkov (učiteľov, rodičov, verejnosť).

Cieľ projektu: vytvoriť vzdelávacie materiály na hodiny fyziky, chémie a geografie a posunúť ich ďalej mladším spolužiakom v rámci rovesníckeho učenia. Táto efektívna forma

vzdelávania nahradí absenciu odborných učební na škole. Podklady pre vzdelávacie materiály získajú vďaka zážitkovému učeniu – poznávaciemu zájazdu do Atlantis center, mincovne v Kremnici, baní (tajchy) a Šomošky.

Opis východiskovej situácie: Škola funguje 5. rok. Z 19 žiakov sa rozrástla na 131. Filozofiou školy je pripraviť deti na 3. tisícročie a rozvíjať u nich kľúčové kompetencie 21. storočia (kooperácia, prezentačné a digitálne zručnosti, riešenie problémov, riešenie problémov, kritické myslenie). Tieto sa dajú rozvíjať iba novými formami práce, preto už druhý rok realizujú peer-to-peer rovesnícke učenie. Podľa posledných prieskumov práve toto učenie je najefektívnejšie (na 90%). Prudký nárast žiakov spôsobil, že škola nemá odborné učebne pre fyziku a chémiu, nemá na to priestory. Cieľom projektu je v rámci zážitkového/globálneho vzdelávania navštíviť Atlantis centrum v Leviciach, ktoré disponuje 78 rôznymi expozíciami z oblasti fyziky, matematiky a chémie.

Očakávané výsledky projektu: Hlavným výstupom projektu budú vzdelávacie materiály pre školu. Predpoklad je, že do ukončenia projektu (október 2020) vytvoria žiaci minimálne 15 vzdelávacích materiálov. Tieto budú ďalej vytvárať aj po ukončení projektu. Dosiahne sa zmena klímy na vyučovaní. Dotazníkom a testami vyhodnotia, či tento spôsob výučby bol pre žiakov prínosný a či mal dopad na ich výsledky.

Schola Ludus 21 – Príklady Učiteľ budúcnosti

Názov projektu: **Ked' učenie neboli**

Meno žiadateľa: Katarína Hvizdová. ZŠ ul. Karpatská, Svidník

Cieľ projektu: odstrániť z vyučovania anglického jazyka klasický učebnicový systém nadobúdania poznatkov, vzbudiť u žiakov radosť z učenia, odbúrať strach, aktivizovať kritické myslenie a preniesť zodpovednosť ťažiska práce na žiaka. Učiteľka vytvorí interaktívnu stolovú hru, prostredníctvom ktorej budú žiaci plniť úlohy, prepojí ju CLILOM a žiaci tak budú prežívať reálne situácie, aby dokázali komunikovať v cudzom jazyku v bežnom živote bez zábran a pocitu zlyhania.

Opis východiskovej situácie: Učím 13 rokov a stále vidím reálne problémy vo výučbe cudzieho jazyka. Snažím sa hľadať nové metódy, vytvárať na hodinách atmosféru objavovania, skúmania, súťaživosti a radosti z dosiahnutých výsledkov. Učiteľ je ten, kto

môže vyučovanie zlepšiť a on by mal zapadnúť do sveta svojich žiakov. Výsledky ukazujú, že žiaci si osvojujú učivo iba povrchrne - na úrovni zapamätania, občas porozumenia, chýba tvorivosť, analýza a hodnotenie a slovenské školstvo sa s tým nevie vysporiadať už desiatky rokov.

Očakávané výsledky projektu: Interaktívna hra je realizovaná formou projektového vyučovania, v ktorom sa osvojenie poznatkov, zručností a postojov približuje reálnemu životu. Súvisí aj s mimoškolskou činnosťou žiakov, vychádza z ich zážitkov a z toho čo radi robia. Zároveň je prepojená s využívaním moderných technológií, pretože na základných školách momentálne máme v rukách tzv. iGeneráciu, ktorá sa v tejto technickej dobe narodila a našou výzvou je žiakom ukázať čo najviac možností ako technológie vhodne využívať. Výsledky žiakov vieme sledovať pozorovaním, testami a porovnávaním.

Názov projektu: **MATEMATIKA, KTORÁ NÁS BAVÍ**

Meno žiadateľa: Monika Jurašeková, ZŠ sv. Cyrila a Metoda, Košice

Cieľ projektu: využiť rôzne postupy, pomôcky a aktivity inovatívnej a konštruktivistickej metódy vyučovania matematiky - HEJNEHO METÓDY (HM). Hejneho metóda je zameraná na výchovu slušných ľudí a na to, aby žiaci objavovali matematiku sami a s radosťou. Tento projekt má za cieľ odštartovať zavedenie Hejneho metódy do vyučovania matematiky na celej škole.

Opis východiskovej situácie: V dnešnej pedagogickej praxi je veľmi dôležité nájsť spôsob, ako motivovať žiakov ku vzdelávaniu. Žiaci sú obklopení množstvom informácií, podnetov a ponúk. Mnohokrát je ich veľmi ťažké zaujať. Aby ich niečo nadchlo, musí to mať pre nich logický alebo emočný význam. Mojim žiakom často chýba vôľa a nadšenie pre objavovanie matematiky. Aj keď začínajú pomaly dospievať, veľmi radi sa hrajú a manipulujú s rôznymi predmetmi. A práve na tomto chcem stavať. Chcem ich nadchnúť pre matematiku a pomôcť im zažiť radosť z jej objavovania.

Výsledky projektu: Verím, že realizácia môjho projektu bude odrazovým mostíkom pre zavedenie Hejneho metódy do vyučovania matematiky na celej škole (prípadne aspoň do niektorých ročníkov a tried). Očakávam, že salepší postoj mojich žiakov k matematike a že sa tiež zlepšia aj ich výsledky (porovnáam ich priemerné známky z polročného a koncoročného vysvedčenia a tiež porovnáam rozdiely medzi priemernými známkami na vysvedčeniach mojej

cieľovej skupiny a ostatných tried v daných ročníkoch). Po poslednej aktivite projektu získam od žiakov spätnú väzbu. Verím, že pozitívne závery všetkých týchto meraní budem prezentovať aj vedeniu školy a svojim kolegom.

Názov projektu: **Starší mladším a mladší starším**

Meno žiadateľa: Natália Rimáková, ZŠ s MŠ Sedlice

Cieľ projektu: ukázať žiakom, že kniha je „odmena“, v ktorej môžu nájsť odpovede na svoje nezodpovedané otázky. Sekundárnym cieľom je naučiť žiakov k spolupráci a spoluzodpovednosti na získanie stanoveného cieľa. Prostredníctvom projektu sa žiaci naučia prezentovať pred ostatnými svoje postoje a názory, ako aj zistené poznatky a najmä primäť žiakov k prečítaniu prezentovaných kníh nielen v rodnom, ale aj cudzom jazyku.

Opis východiskovej situácie: Keďže v dnešnej dobe deti čoraz menej siahajú po knihe, chceli by sme im aj prostredníctvom tohto projektu knihy priblížiť. Dokázať prostredníctvom inovatívnych metód - napr. metódou hry, prezentovania vlastných myšlienok, že knihy nie sú nudné, nie sú nezrozumiteľné, ale sú nástrojom, prostredníctvom ktorého sa môžu dostať a navštíviť rôzne krajiny, spoznať odlišných ľudí a naučiť sa niečo nové a nepoznané.

Očakávané výsledky projektu: 1. Prostredníctvom skupinovej práce diskutovať o danej problematike. 2. Zhodnotiť, oceniť a argumentovať vlastné myšlienky a názory na dielo. 3. Venovať pozornosť pri sprostredkovaní informácií o autorovi a diele od inej skupiny. 4. Dozvedieť sa nové informácie o autorovi a jeho diele. 5. Reprodukovať pridelenú časť prezentácie na základe chronologickej alebo vecnej postupnosti. 6. Preukázať svoje interpretačné schopnosti. 7. Skontrolovať správnosť zodpovedaných otázok. Revidovať a evidovať vlastný výklad s využitím spätnej väzby od učiteľa a spolužiakov. 8. Stimulovať kooperáciu v rámci skupiny, kde má byť aktívny každý žiak, pretože aj prostredníctvom jeho získaných vedomostí skupina dosiahne stanovený cieľ.

Vybraná vzorka je deklaráciou skutočnosti, že mnohokrát nezáleží na mieste, kapacite či veľkosti školy. Prejavuje sa skôr „efekt snehovej gule“, kedy škola, ktorá sa vydá na cestu inovatívnych spôsobov vzdelávania sa už nechce vrátiť späť. Druhý program bez zveličenia poukazuje na kľúčovú rolu pedagógov, ktorí na základe vlastného nadšenia a nasadenia chcú meniť celé školy.

2.6 Kapitola, ktorá by pred pandémiou koronavírusu možno nebola

Tento dokument sa dokončoval v čase pandémie koronavírusu, ktorá bude mať enormné dopady na všetky oblasti spoločenského a ekonomického života. Zatvorením škôl na všetkých stupňoch vznikla situácia s množstvom otázok, ktorých jadrom sa stalo zabezpečenie výučbového procesu pre žiakov a študentov v karanténe.

Táto šoková terapia nielenže preverila pripravenosť školského vzdelávacieho systému na krízové situácie, ale zo dňa na deň postavila pedagógov a vedenie škôl pred nové výzvy. Postupne sa výučba preniesla do online priestoru, začali sa využívať platformy a aplikácie na videokonferencie na interakciu učiteľov so žiakmi a študentmi. V súvislosti s tým vznikla ďalšia potreba tvorby vzdelávacích obsahov komunikovaných cez e-learningové nástroje tak, aby aspoň sčasti kopírovali učebné plány. Nenahraditeľným partnerom pre proces výučby sa zrazu stali rodičia a v súvislosti s našimi zisteniami, že rodičia sa málo zaujímajú o proces a metódy vyučovania, môže byť táto skúsenosť zásadná pre vyvolanie väčšieho záujmu a očakávaní do budúcnosti.

V tomto svetle aj otázka validity neformálnejších spôsobov vzdelávania nadobúda úplne iné rozmery, v čase spracovávaní tejto kapitoly sa uvažovalo o neudeľovaní známok za druhý polrok aktuálneho školského roka, ale udelenie slovného hodnotenia (čo niektoré školy s alternatívnejšími formami výučby štandardne využívajú).

Nároky kladené na pedagógov odhalili ich kompetencie v oblasti dištančného vzdelávania, na druhej strane nastal dopyt po pomocných riešeniach a ako ukazuje zoznam nižšie, okrem národnej úrovne zohrali kľúčovú rolu práve mimovládne neziskové organizácie angažujúce sa v NFV.

Zoznam možností ako podporiť dištančné (online) vzdelávanie žiakov a študentov v období uzatvorených škôl:

www.ucimenadialku.sk (MŠVVaŠ SR) - Viac ako 100 webinárov, on-line hodín, odporúčania pre učiteľov, odborných zamestnancov, poradne pre rodičov aj vysoké školy. Nový web vznikol v spolupráci viacerých mimovládnych organizácií a rezortu školstva a

poslúži ako nástroj oficiálnej komunikácie počas prerušeného vyučovania na školách v čase mimoriadneho stavu.

Školský klub hodinka z triedy bez kriedy (RTVS 2) denné živé vysielanie vzdelávacieho obsahu pre 1. a 2. stupeň ZŠ. Obsah dodáva Indícia, n.o. a Živica.

"Magickí učitelia online" **Živica CEE – webináre pre učiteľov**

Ako vzdelávať online počas pandémie? (Nexteria) – živé prenosy cez FB

Ako vytvárať video kurzy pre študentov (Zmudri.sk) – pomoc všetkým učiteľom, lektorom, rodičom a každému, kto sa chce naučiť vytvárať vlastný pútavý náučný videoobsah.

P-mat, n.o. - portál pre tmládež talentovaných v matematika a fyzike

Učím sa doma #ucimsadoma - obsah pre všetky deti, mládež aj seniorov. Obsah je zatiaľ tvorený na prírodné vedy. Postupne pribudnú aj ďalšie témy, ako sú Humanitné vedy, Zdravý životný štýl, Mäkké zručnosti, Materinský jazyk a Cudzie jazyky. Aktivity na každý deň.

Zavretá škola - verejná FB skupina, ktorá ponúka tipy na domáce vzdelávanie

Matika.in - hravá matematika pre žiakov od 6 do 15 rokov (ZŠ)

Lepsiageografia.sk - metodický portál Lepšia geografia je hlavnou činnosťou rovnomeného občianskeho združenia. Jeho cieľom je meniť spôsob výučby geografie na slovenských školách, tvoriť a publikovať nové vzdelávacie materiály pre učiteľov, stať sa vedúcou silou v inovácii geografického vzdelávania.

Kidscodr.sk - KidsCodr je vzdelávacia platforma, ktorá ponúka kompletné osnovy zamerané na výučbu základných princípov programovania, tvorby algoritmov a herného dizajnu.

Učiace sa Slovensko - školský portál s viacerými tematickými okruhmi vrátane **Vzdelávanie a výchova**, ktoré je aktualizované na momentálnu situáciu.

IT Akadémia - (národný projekt) – sprístupnila počas mimoriadnej situácie obsah pre všetkých.

Grow with Google - možnosti ako komunikovať so svojimi študentmi prostredníctvom videokonferencie, ako spoločne pracovať na úlohách, ako ich na diaľku hodnotiť a ako čo najlepšie vytvoriť triedu vo virtuálnom svete. Práve na to slúžia bezplatné nástroje v balíku G Suite pre vzdelávanie, ktorého súčasťou je aj virtuálna Učebňa Google.

Víťatá - na portáli Víťatá.sk sme vytvorili novú sekciu UČÍM ONLINE, aby ste mohli nájsť všetky dostupné študijné materiály, vzdelávacie videá, ale aj jednoduchú navigáciu na naše články, odporúčania a recenzie hier, ktoré sa týkajú daného predmetu. V tejto sekcii budú

postupne pribúdať jednotlivé predmety a v rámci ich sekcií aj nové a nové vzdelávacie materiály.

Edupage.sk - nástroj pre online komunikáciu pre jednotlivé školy

Vzdelávania učiteľov: - <https://www.vlavici.sk/> - český portál, ktorý sa zameria na služby pre slovenských pedagógov (online semináre, didaktické pomôcky, poradenstvo).

Zraniteľné cieľové skupiny:

Teach for Slovakia - propaguje cez svoje komunikačné kanály (hlavne FB) rôzne iniciatívy a možnosti online vzdelávania **Čo robí Teach for Slovakia v tieto dni** – článok/infoblog

Pinf s.r.o. - vzdelávacie hry pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Hry Sú sprístupnené v plnej verzii pre všetkých počas epidémie koronavírusu. Následne si bezplatne nainštalujete aplikáciu, spustíte Pinf Hry a zvolíte si licenciu pre DOMÁCNOSŤ.

www.slabikarnfv.eu/slabikar_digital_sk.pdf - Šlabikár neformálneho vzdelávania v práci s mládežou. Publikácia vznikla vďaka finančnej podpore z programu Európskej únie Erasmus+ pre oblasť mládeže a športu.

Karpatská nadácia vyzvala zástupcov organizácií, ktoré finančne podporila, v mesiaci marec 2020 z Prešovského a Košického kraja z vyššie spomenutých programov Škola budúcnosti a Učiteľ/ka budúcnosti,

- aby pomenovali nástroje, ktoré aktuálne využívajú na dištančné vzdelávanie,
- ako komunikujú so svojimi žiakmi a študentmi a
- aké problémy sa uvedeným režimom objavili.

Výsledky krátko prieskumu poukázali v prvom rade na veľké rozdiely medzi jednotlivými školami, niektoré sú pripravené pokryť výučbu pomerne dobre aj vo virtuálnom priestore, najčastejšie a štandardne využívaným je Edupage, príp. aplikácia Microsoft Teams. Mnohé IT firmy dnes bezplatne a solidárne ponúkajú pomoc pri spustení niektorých takýchto programov.

Komunikácia so žiakmi prebieha prostredníctvom emailov, chatov, telefonátov a pod. Rozdiely sú v tom, že niektoré školy komunikujú na dennej báze, iné týždennej.

Z hľadiska problémov, sa ako najzásadnejšie ukázali doladovanie informatickej gramotnosti niektorých učiteľov, nedostatok spätnej väzby od žiakov a študentov a ich nedostatočné

technické vybavenie. Pri veľkom počte žiakov je online forma veľmi náročná, ak sa má výučba riešiť individuálne alebo v menších skupinách. Rovnako tak je problematické hodnotenie žiakov a nedostatok času na objasnenie učiva. Práve tu sa opäť otvára otázka, že ak by školy mali väčšie skúsenosti s metódami NfV, ich reakcie na krízové situácie by mohli byť kreatívnejšie a predošlé skúsenosti by dávali väčší pocit istoty.

Úplne osobitnou kapitolou sú školy pre žiakov zo znevýhodneného prostredia z marginalizovaných rómskych komunit, kde prakticky v súčasných karanténnych podmienkach nie je možné zabezpečiť výučbu alternatívnym spôsobom.

Dnes možno konštatovať, že vzdelávací systém bude po pandémii koronavírusu iný. Veríme, že priateľskejší inovatívnym metódam vo vzdelávaní a priestor pre metódy NfV sa v školských triedach a učebniach otvorí viac ako kedykoľvek predtým.

V tejto súvislosti nemožno opomenúť aj možný scenár, kedy významne posilní pozícia tzv. globálneho vzdelávania. „**Globálne vzdelávanie** je typ vzdelávania, ktorý vznikol ako potreba porozumieť vplyvu globalizácie na život človeka. Impulzom k vzniku globálneho vzdelávania neboli akademické kruhy, či školské programy. Túto formu vzdelávania uviedli do života mimovládne organizácie už v osemdesiatych rokoch 20. storočia, a to najmä kvôli nedostatočnému informovaniu širokej verejnosti o problematike globálnej prepojenosti sveta. Globálne vzdelávanie sa teda snaží priblížiť problematiku zložitých vzťahov prepojenosti spoločností, krajín, kultúr, histórie, ekonomík v dnešnom globalizovanom svete. Globálne vzdelávanie na Slovensku vychádza predovšetkým z dokumentu s názvom „Národná stratégia pre globálne vzdelávanie na obdobie rokov 2012 až 2016“, oficiálneho programového dokumentu prijatého vládou Slovenskej republiky dňa 18. januára 2012. Národná stratégia pre globálne vzdelávanie definuje globálne vzdelávanie ako „vzdelávanie, ktoré zdôrazňuje globálny kontext v učení (sa). Prostredníctvom neho dochádza k zvyšovaniu povedomia o globálnych témach, ktoré sa týkajú každého jednotlivca, k rozvoju jeho kritického myslenia v týchto témach a k hlbšiemu porozumeniu oblastí a tém, ktoré sa týkajú celého sveta. Témy globálneho vzdelávania poskytujú priestor na zmenu postojov jednotlivca a posilňujú uvedomenie si vlastnej úlohy vo svete. Motivuje ľudí k zodpovednosti a vychováva smerom k osvojeniu si hodnôt aktívneho globálneho občana.“¹⁰ Na Slovensku sa témam globálneho vzdelávania aktívne venuje Ambrela (do roku 2020 Platforma mimovládnych a rozvojových

¹⁰ <https://globalnevzdelavanie.sk/co-je-gv/>

organizácií), ktorá je strešnou organizáciou 27 prevažne mimovládnych organizácií (18 riadnych členov a 9 pozorovateľov) venujúcim sa rozvojovej spolupráci, humanitárnej pomoci, globálnemu rozvojovému vzdelávaniu a/alebo trvalo udržateľnému rozvoju doma a/alebo v zahraničí a zastupuje ich spoločné záujmy na domácej pôde i v zahraničí. Karpatská nadácia má od roku 2016 štatút pozorovateľa.

Namiesto záveru

Má neformálne vzdelávanie šancu dostať sa do formálneho vzdelávacieho systému a prispieť k požadovanej kvalitatívnej zmene vo vyučovaní? Ako ukázali výsledky analytickej časti, názory stakeholderov, či prezentované príklady z praxe svedčia o tom, že istý a nie zanedbateľný potenciál tu je. Je však potrebné, aby sa pokračovalo nielen v intenzívnej diskusii o možnostiach zlepšenia, ale aby sa systémovými opatreniami postupne odstraňovali bariéry a príčiny týchto bariér. Súčasný krízový stav je obrovskou príležitosťou pre všetkých kľúčových aktérov v oblasti neformálneho vzdelávania na angažovanie sa v tejto téme, aby sa efekty NFV v rozvoji kľúčových kompetencií jednotlivcov postupne stávali očakávaným štandardom v celom školskom systéme. Dopady budú prínosom nielen pre skúmaný región Východného Slovenska, ale pre celú globalizovanú spoločnosť.

Základné údaje o projekte

Cieľ projektu:

detailne zmapovať situáciu v regióne, analyzovať ju a navrhnúť vhodnú koncepciu pre implementáciu prvkov neformálneho vzdelávania do formálneho vzdelávacieho procesu v inštitúciách zaradených do školskej siete, ako aj efektívne prepojiť existujúcich aktérov v oblasti vzdelávania a zabezpečiť potrebnú synergiu a spoluprácu. Otvoriť diskusiu s odbornou i laickou verejnosťou s cieľom vytvoriť verejný tlak na príslušné inštitúcie, ktoré majú kompetenciu o týchto veciach rozhodovať.

Hlavná aktivita:

participatívne vypracovanie koncepcie zameranej na možnosti a formy začleňovania neformálneho vzdelávania do formálneho vzdelávacieho procesu s odporúčaniami pre relevantných aktérov

Trvanie projektu: jún 2018 – júl 2020 (26 mesiacov)

Prijímateľ projektu: Karpatská nadácia

Miesto realizácie projektu: KSK, PSK

Rozpočet projektu: 273 284,03 Eur

Kód projektu: 314011K843

Pološtruktúrovaný rozhovor - šablóna

Schola ludus 21

Dotazník a pološtruktúrovaný rozhovor

O projekte Schola ludus 21:

Cieľom projektu je vytvorenie koncepcie prepájania formálneho vzdelávacieho systému s prvkami neformálneho vzdelávania a neformálnych(zážitkových) metód za účelom zlepšenia kvality vzdelávania detí a mládeže. V rámci participatívneho procesu zapojíme rôzne organizácie a expertov ako aj širšiu verejnosť, vytvoríme odporúčania pre relevantných aktérov vo sfére vzdelávania a spoločne identifikujeme najvhodnejšie spôsoby ako využiť efektívne prístupy neformálneho vzdelávania vo formálnom vzdelávacom systéme pre získavanie potrebných vedomostí a prenositeľných zručností (kreativita, práca v tíme, komunikácia, kritické myslenie, projektové myslenie, podnikateľské zručnosti a pod.) žiakov a študentov na Slovensku.

Prosíme Vás o vyjadrenie Vášho expertného názoru (ako reprezentant inštitúcie, odbornej oblasti a pod.).

1. Dotazník o neformálnom vzdelávaní

Vyjadrite svoj súhlas alebo nesúhlas s nasledujúcimi výroky:

1. *Neformálne metódy vzdelávania rozvíjajú komplexnú osobnosť jednotlivca efektívnejšie ako tradičné metódy.*
 - a) Súhlasím
 - b) Nesúhlasím
 - c) Neviem, príp. odôvodnite, prosím:

2. *Intenzívnejším a masívnejším zavedením neformálneho vzdelávania do vyučovacieho procesu v základných a stredných školách by sa dosiahli lepšie výsledky žiakov v kľúčových kompetenciách rozvoja jednotlivca.*
 - a) Súhlasím
 - b) Nesúhlasím
 - c) Neviem, príp. odôvodnite, prosím:

3. *Intenzívnejším a masívnejším zavedením neformálneho vzdelávania do vyučovacieho procesu v základných a stredných školách by sa dosiahli lepšie výsledky žiakov v štandardne testovaných oblastiach.*
- d) Súhlasím
 - e) Nesúhlasím
 - f) Neviem, príp. odôvodnite, prosím:
4. *Spoločnosť je dostatočne informovaná, pozná a je stotožnená s podstatou a nástrojmi neformálneho vzdelávania.*
- a) Súhlasím
 - b) Nesúhlasím
 - c) Neviem, príp. odôvodnite, prosím:
5. *Existuje a zvyšuje sa dopyt po neformálnych metódach vzdelávania zo strany učiteľov.*
- a) Súhlasím
 - b) Nesúhlasím
 - c) Neviem, príp. odôvodnite, prosím:
6. *Učiteľ môže v súčasnosti využívať neformálne spôsoby vzdelávania, je to len na jeho ochote a aktivite.*
- a) Súhlasím
 - b) Nesúhlasím
 - c) Neviem, príp. odôvodnite, prosím:
7. *Školy nevyužívajú neformálne vzdelávanie, lebo nie je vôbec riešená otázka jeho validity.*
- a) Súhlasím
 - b) Nesúhlasím
 - c) Neviem, príp. odôvodnite, prosím:

8. *Normatívne financovanie (príspevky na žiaka) považujem za vhodný systém financovania regionálneho školstva.*

- a) Súhlasím
- b) Nesúhlasím
- c) Neviem, príp. odôvodnite, prosím:

2. **Pološtruktúrovaný dotazník:**

1. Ako by ste tromi prívlastkami definovali aktuálnu situáciu vo vzdelávaní v základnom a strednom školstve na Slovensku?

a)

b)

c)

2. Uveďte tri silné stránky súčasného systému vzdelávania v segmente základných a stredných škôl na Slovensku.

a)

b)

c)

3. Aké je Vaša definícia neformálneho vzdelávania?

4. Aký je podľa Vás najvýznamnejší prínos neformálneho vzdelávania pre žiakov a študentov (ZŠ a SŠ)?

5. Je, podľa Vás, prínosné, aby sa do vzdelávania v ZŠ a SŠ viac zavádzali metódy neformálneho vzdelávania (zážitkové učenie sa, riešenie problémov tzv. projektové vyučovanie, učenie sa interakciu v skupine/komunitě, učenie sa v reálnych životných situáciách a pod.)? Ak áno, prečo?

6. Ak ste na otázku č. 5 odpovedali kladne, čo si myslíte, že tomu bráni? Identifikujte a špecifikujte min. 2 bariéry z nasledovných oblastí:
 - a) legislatívno – inštitucionálne.....
 - b) administratívno-technické.....
 - c) spoločensko – politické.....
 - d) finančné.....
 - e) personálne.....

7. V čom vidíte riziká neformálneho vzdelávania?

8. Máte nejaké konkrétne návrhy krokov, ktoré by bolo užitočné urobiť, aby sa aktuálny stav v tejto oblasti zlepšil?

9. Prečo má, podľa Vás, neformálne vzdelávanie na Slovensku slabú validitu, t.j. nie je uznávané?

10. Koho alebo akú organizáciu považujete za priekopníka(lídra) v danej oblasti na Slovensku?

11. Opíšte nám konkrétny príklad, Vašu skúsenosť s neformálnym vzdelávaním.

Ďakujeme za Vašu ochotu, čas a záujem podieľať sa na hľadaní riešení.

Tím projektu Schola ludus 21 z Karpatskej nadácie

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Fokusové skupiny – šablóna

Schola ludus 21

3. stretnutie neformálnej platformy Schola ludus 21

18.6.2019

Fokusová skupina (Kvalitatívna výskumná metóda)

Predmet výskumu: program neformálneho vzdelávania MyMachine Slovakia

Termín: 18.6.2019 (utorok)

13:00 -15:30 zasadačka Cassofin I., Karpatská nadácia, Letná 27, Košice

Objekt výskumu: MyMachine Slovakia – program neformálneho vzdelávania na podporu kreativity, STEaM a kľúčových kompetencií zapojených žiakov, študentov.

Cieľová skupina (2 skupiny) respondentov: 2 x 10 (ľudia zapojení do MyMachine Slovakia 2016 -2018)

1. skupina: študenti (stredoškólači, vysokoškólači)

2. skupina: pedagógovia, zamestnávateľia(firmy)

Počet: do 20 účastníkov

Trvanie: do 2 hod. (13:00 – 15:30), prestávka: 30 min

Miesto: Cassofin I. , Letná 27, Košice

Cieľ fokusovej skupiny: zhodnotiť potenciál programu MyMachine Slovakia v kontexte navrhovanej koncepcie prepájania formálneho vzdelávacieho systému s programami neformálneho vzdelávania.

Hypotéza: Program MyMachine Slovakia je príležitosťou na prepájanie formálneho vzdelávania so vzdelávaním neformálnym. Pomáha pri získaní tzv. kľúčových kompetencií (komunikácia, kolaborácia, kreativita, kritické myslenie) ako aj pri propagácii tzv. STEaM predmetov (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics. Zároveň prepája tri úrovne vzdelávania. Platí to? Ak áno, prečo? Ak nie, prečo?

Moderovanie: 2 moderátori, 2 asistenti (zapisovanie, nahrávanie /audio, fotodokumentácia – David Hanko)

Moderátor predstaví kontext, riadi diskusiu, zabezpečuje, aby všetci dostali slovo, ale nevstupuje do témy (iba vysvetlí, ak je nejaká otázka). Následne už iba riadi diskusiu tak, aby si bol istý, že sa preberú všetky otázky a aby spacificoval dominujúcich, ktorí utláčajú ostatných. V prípade, že sa niektorej otázke venuje viac času, ale ukazuje sa to ako kľúčové pre výskum, dohodne sa s účastníkmi, že sa buď neurobí celý obsah, alebo sa mierne predĺži čas.

Podmienky: 2 miestnosti (1. väčšia, 2. menšia), 2 stolové mikrofóny a nahrávacie zariadenia , káva, občerstvenie (počas celého trvania)

Pravidlá FS: vypnuté mobilné telefóny, súhlas zúčastnených s nahrávaním, fotením

Navrhované otázky:

Skupina 1: pedagógovia a partneri: Nakoľko je tvorivosť Vašich študentov dôležitá pre absolvovanie štúdia na vašej škole?

1. Nakoľko je tvorivosť Vašich študentov podľa Vás dôležitá pre budúcich zamestnávateľov?
2. Prečo ste sa rozhodli zapojiť do programu MyMachine Slovakia? Aké ste mali očakávania od programu a ako boli naplnené?
3. Keď ste sa rozhodli program MyMachine Slovakia implementovať u Vás na škole, čo boli pre vás najväčšie výzvy?
4. Čo považujete za najdôležitejší benefit pre inštitúciu/spoločnosť resp. pre Vás osobne, že ste sa zapojili do programu MyMachine Slovakia?

5. Ktoré konkrétne zručnosti (4 K: kreativita, kolaborácia, kritické myslenie, komunikácia) si podľa Vás študenti posilnili vďaka účasti na programe MyMachine Slovakia?
6. Kde vidíte priestor na vylepšenie/adaptáciu programu MyMachine Slovakia?
7. Existuje dopyt zo strany zamestnávateľov po neformálnych skúsenostiach (dobrovoľníctvo, zapojenie sa do rôznych mimoškolských aktivít) absolventov uchádzajúcich sa o prácu?
8. Boli by školy ochotné zakomponovať programy neformálneho vzdelávania do školských vzdelávacích programov?

Skupina 2: žiaci a študenti:

1. Mali ste počas doterajšieho vzdelávania možnosť rozvíjať svoju tvorivosť/inovativnosť/fantáziu? Kedy?
2. Čo je na programe MyMachine Slovakia pre Vás najatraktívnejšie, najpríťažlivejšie? Prečo ste sa do programu zapojili?
3. Aké ste mali očakávania od programu a ako boli naplnené?
4. Čo považujete za najdôležitejší benefit MyMachine pre Vás osobne?
5. Čo bolo pre Vás najväčšou výzvou pri účasti v programe MyMachine Slovakia?
6. Ktoré konkrétne zručnosti (4K: kreativita, kolaborácia, kritické myslenie, komunikácia) ste si vďaka MyMachine Slovakia posilnili?
7. Kde vidíte priestor na vylepšenie/adaptáciu programu MyMachine Slovakia?
8. Uvediete informáciu o účasti na programe MyMachine Slovakia do svojho CV? Prečo?

Zoznamy obrázkov a tabuliek

Obrázok 1 Neformálne metódy vzdelávania rozvíjajú komplexnú osobnosť jednotlivca efektívnejšie ako tradičné metódy	9
Obrázok 2 Výsledky PISA 2018	10
Obrázok 3 Škola, kde pôsobím, vytvára podmienky pre zavádzanie metód NFV	17
Obrázok 4 Čo bráni prepájať NFV s formálnym vzdelávacím systémom?	19
Obrázok 5 Spoločnosť je dostatočne informovaná, pozná a je stotožnená s podstatou a nástrojmi neformálneho vzdelávania.	27
Obrázok 6 Školy nevyužívajú neformálne vzdelávanie, lebo nie je vôbec riešená otázka jeho validity.....	33
Obrázok 7 Zdroje financovania regionálnych škôl	37
Obrázok 8 Normatívne financovanie považujem za vhodný systém financovania regionálneho školstva.....	39
Obrázok 9 Existuje a zvyšuje sa dopyt po neformálnych metódach vzdelávania zo strany učiteľov.	40
Obrázok 10 Uvítal/a by som viac informácií o metódach NFV	40
Obrázok 11 Mám záujem profesionálne sa vzdelávať v metódach NFV.....	41
Obrázok 12 Chcel/a by som v praxi viac využívať metódy neformálneho vzdelávania.....	41
Obrázok 13 Učiteľ môže v súčasnosti využívať neformálne spôsoby vzdelávania, je to len na jeho ochote a aktivite.....	43
Obrázok 14 Kľúčoví aktéri NFV.....	58
Tabuľka 1 Regionálne školstvo v Košickom a Prešovskom kraji.....	13